

**R. P. Fr. Ioannis Poncii, Corcagia-Hiberni, Ordinis Ff.
Minorvm, Sacræ Theologiæ Lectoris Ivbilati, Olim in
Collegio Romano S. Isidori Primarij Professoris;
Philosophiæ Ad Mentem Scoti Cvrsvs Integer**

Poncius, Joannes

Lugduni, 1659

Dispvatio III. De potentiis externis in particulari.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95688](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95688)

est potentis aut solentis offendere: sed neutrum dici potest; aut si potest, non debet dici fieri per species insensatas, sed per sensatas: ergo.

Probatur minor quoad primam partem: quia non per modum inimici actualis, nisi actualiter offendat: sed actualiter non offendit, nisi quatenus ex perceptione externa ipsius sequeretur aliqua molestia; illa autem molestia si sit in sensu externo, non percipitur per speciem insensatam de qua hic agimus, ut patet ex dictis in initio questionis; si vero sit in potentia interna debet antecedere ipsam perceptionem eius, & tunc debet causari ab obiecto secundum rationem sensatam sensu aliquo externo, ut patet: ergo non est necessaria species insensata.

Probatur etiam eadem minor quoad secundam partem, nempe quod non per modum inimici aptitudinalis, aut potentis offendere: quia non potest aliquid apprehendere per modum calefactui, nisi actualiter expertus est quod aliquando calefecerit, aut ipsum, aut aliquid aliud simile: ergo non potest percipere aliquid per modum apti, aut potentis nocere, nisi aliquando expertus est quod nocuerit. Sed imprimis experientia in quibus se fundant aduersarij ad ponendas perceptiones insensatas, habentur in casibus in quibus non præcessit actualis experientia nocimenti. Et deinde, si actuale nocimentum debuit præcessisse, illud cognosci debebat per species sensatas: ergo & aptitudinalis inimicitia per eandem cognosci poterat, & consequenter non dantur species insensate.

Probatur denique conclusio: quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate; sed nulla prorsus est necessitas specierum insensatarum: ergo non dantur.

Probatur minor ex solutione obiectorum.

96. *Obicies:* ovis fugit lupum non propter indecentiam coloris, aut figuræ, sed quia inimicus est naturæ suæ; & auis congregat paleas, non quia id delectat sensum, sed quia est utile ad nidificandum: ergo percipit ovis inimicitiam lupi, & auis utilitatem paleæ: sed illa non percipiuntur à sensibus externis: ergo sensus internus percipit in obiecto aliquas rationes insensatas.

Confirmatur: quia natura non deficit in necessariis: deficeret autem, nisi communicaret animalibus facultatem perceptiuam istarum rationum non sensatarum; sine enim illa, nec ovis fugeret lupum, nec auis nidificaret, nec animalia cognosceret herbas sibi utiles, & nociuas.

Respondetur ouem fugere lupum ob aliquam molestiam, quæ scit in se eo viso, quæ molestia causatur ab ipsismet accidentibus externis lupi in ipso, vel immediate vel mediate: hanc autem molestiam, cum experitur in se, naturali instinctu fugit sine cognitione vlla, præter cognitionem obiecti externi sic molestantis. Facile vero percipi potest cur alteri lupi, aut aliis animalibus non inferatur talis molestia, nec consequenter fugiant; quia propter diuersitatem complexionum accidentia illa externa lupi possunt bene causare molestiam in animali talis speciei, quamuis non causarent ipsam in animalibus alterius speciei, sicut aliquibus hominibus odores displicent, qui aliis placent. Ad illud de auibis dico, eas etiam instinctu naturæ moveri ad colligendas paleas, & nidificandum sine vlla cognitione utilitatis, aut alterius rationis non sensate.

97. *Ad confirmationem respondeo* prouidisse naturam sufficienter animalibus tribuendo ipsis illum instinctum, ratione cuius exercent illas operationes, siue exercent ipsas mediante specie, aut cognitione sensata, siue non. Vnde in forma, nego minorem.

Dices: si accidentia lupi percepta à sensibus externis ovis causarent illam molestiam in oue, ratione cuius fugeret, etiam si educaretur cum lupo deberet fugere: sed hoc est falsum: ergo.

Probatur sequela maioris: quia simili probatione visum ad offendendum, quod non causetur species insensata per lupum, aut sua accidentia, aut species externas.

Respondeo negando sequelam maioris, quia ex consuetudine accommodari posset ipsius complexio taliter, ut non offenderetur præsentia lupi, sicut odores, & cibi

ingrati redduntur aliquando grati, aut saltem non ingrati per consuetudinem, & contra, qui grati sunt fiunt ingrati.

Deinde fuga illa potest impediri per metum, & molestiam illatam ab eo, qui cogit ouem ad cohabitandum cum lupo.

Ad probationem sequelæ, nego paritatem, quia species intentionalis cuiuscumque obiecti applicata sufficienter debet semper determinare ad cognitionem illam, ad quam est determinata, nec hoc potest impediri vlla consuetudine, aut mutatione complexionis, sicut possunt alia alterationes naturales, & physicae, & etiam delectationes, ac molestia.

98. *Obicies secundo, ex Arriaga,* sensus internus percipit concordiam vocum, in qua consistit musica, & proportionem colorum in qua consistit pulchritudo: sed sensus externus non percipit illa: ergo dantur species insensate.

Respondeo distinguendo maiorem: percipit illam concordiam & proportionem formaliter, quatenus dicit respectum, aut vllam rationem, quæ non percipitur à sensu externo, nego maiorem, fundamentaliter, id est, percipit ipsasmet voces, & colores, quæ habent illam concordiam, & proportionem, concedo maiorem, & similiter distinguo minorem: sensus non percipit illa formaliter, concedo, fundamentaliter, nego minorem, & consequentiam: & dico, quacumque ratione percipiuntur illa à sensu interno, eadem ratione ea percipi ab externo.

Obicies tercio, ex eodem. Bruta agunt propter finem applicando media ad eius acquisitionem: ergo cognoscunt utilitatem medij respectu finis: sed hanc non percipit sensus internus: ergo.

Respondeo distinguendo antecedens: formaliter loquendo, aut cognoscendo finem, & media alio modo, quam cognoscuntur à potentiis externis, nego, materialiter, applicando ea quæ reuera sunt media ad finem, concedo maiorem. Et similiter distinguo minorem, & nego consequentiam.

Vbi aduerte, quod brutum si cognosceret media, & finem formaliter loquendo, omnino deberet discurre, & ex effectu procedere ad causam, neque enim ipsemet homo potest alia via cognoscere media apta ad finem. Quod si concedatur semel brutis vis discurrendi, non est dubium, quin possint sibi acquirere species insensatas; vnde Conclusio nostra, & tota controuersia hæc supponit bruta non discurre: quare hæc obiectio non est ad propositum, quia est contra hypothesim conclusionis, & controuersia.

DISPUT. III.

De potentiis externis in particulari.

POTENTIA externa, de quibus hic tractandum est, sunt quinque omnibus notæ, nempe Visus, Auditus, Gustus, Odoratus, & Tactus, quas dari certum est experientia.

QVÆSTIO I.

Quid sit organum, & obiectum potentie visive.

1. **O**rganum seu sensorium visus, est illa pars oculi in qua producitur, ac recipitur ipsa visio. Ut autem decernatur quamnam sit illa pars, supponendum ex anatomia oculum constare, ac componi ex variis partibus diuersæ rationis, nempe ex tribus humoribus, ac quatuor tunicis. Ex his humoribus, qui in centro oculi residet, vocatur *chrysalinus*, seu *glacialis*: hunc circumdat secundus, quem vocant *vitreum*, circumdatus vicissim ipse à tercio humore, qui dicitur *aquens*, seu *albugineus*. Porro quatuor tunicarum prima dicta *specularis*, & *an-*

structura
oculi.

T. 3. NEB

Vnde sit
ut ovis
fugiat lu-
pum.

nea, proxime ambit humorem chrySTALLINUM: secunda dicta *reticularis* circumdat humorem vitreum, & ipsa ambitur à tertia quæ vocatur *vnea*, & est in diuersis hominibus diuersi coloris; quarta denique, quam vocant *corneam*, amplectitur totum oculum.

Præterea reperiuntur duo nervi à cerebro vsque ad oculum protrahi, qui paululum postquam à cerebro recedunt, inter se vniuntur, & postea separantur, vno ad vnum oculum, altero ad alterum directo. Hos nervos appellant *opticos*, seu *visorios*.

Ex his ergo partibus diuersis, *Auicenna* existimat sensorium visus esse nervos opticos in ea parte, qua conueniunt: *Toletus* tunicam araneam: Communior sententia pupillam oculi, seu humorem chrySTALLINUM; *Complutenses* denique, & humorem chrySTALLINUM, & nervos opticos, præcipuè in ea parte qua conueniunt.

CONCLUSIO I.

2. *Sensorium visus est pupilla oculi, seu humor chrySTALLINUS.* Hæc est, vt dixi, communissima cum *Galeno lib. 8. de usu partium cap. 6.* *Combricens. Suario, Ruuo, Auerſa, Arriaga* hic contra reliquas sententias.

*Probat*ur: quia quantum ad experientiam nostram attinet, omnino magis apparet visionem produci in aliqua parte ipsius oculi, quam intra oculum in nervis vltis, & hinc etiam oculus dicitur videre, sed ex suppositione, quod producat in oculo, nullibi melius, quam in humore illo chrySTALLINO, qui in centro oculi ponitur, velut cæterarum omnium partium præcipua, ad quam ordinantur.

Confirmatur contra Auicennam: quia ideo ipse sensorium visus ponit in nervis opticois qua parte conueniunt, quia alias obiectum videtur duplicatum: sed hoc est falsum: ergo.

*Probat*ur minor, tum quia *Vesalius lib. 4. de fabrica corporis humani, c. 4.* affirmat se reperisse quendam hominem Patani, in quo isti nervi non conueniebant, qui tamen nunquam conquestus est vidisse se semper obiecta duplicata: tum quia quamvis visio produceretur in pupilla, quandoquidem idem videretur visione vtriusque pupillæ, non deberet videri duplicatum, nisi poneretur impedimentum aliquod.

Confirmatur secundo contra Toletum, quia ideo ipse non ponit sensorium visus in humore illo, sed in tunica, quia humor non est animatus: sed hoc est falsum, quamvis enim alij humores fluidi, qui decurrunt hinc inde per corpus, non sint animati, hic tamen, qui non est sic fluidus animari potest, & debet.

3. *Confirmatur tertio contra Complutenses*, quorum sententia hac de re cæteris minus habet probabilitatis; quia illi præcipuè mouentur ad ponendum sensorium visus partim in nervis opticois, vt visio sit vna, & potentia visiva vna, quia altera visio esset superflua.

Contra, inquam, *hanc doctrinam primo*: quia multo magis esset vna illa visio, si in solis nervis opticois qua parte conueniunt, produceretur, quam si etiam produceretur in oculis: & si produceretur ibi vlla ratione, nihil prorsus impediret quo minus ibi solummodo produceretur: ergo, vel tenendum esset, quod ibi solum produceretur, vel quod non produceretur ibi vlla ratione.

Contra secundo, quia quamvis visio extenderetur à pupillis ad nervos, adhuc essent duæ visiones, nam certè visio vnius distinguitur realiter à visione alterius oculi, & potentia illa productiva visionis, quæ est in vno oculo distinguitur realiter à potentia productiva visionis, quæ est in altero oculo.

Nec refert, quod secundum sententiam *Complutensium* continuarentur inter se per illam extensionem ad nervos opticos qua parte conueniunt; quia illa continuatio non impedit quo minus, quæ continuantur visiones, sint realiter distinctæ, & separabiles à se inuicem.

Contra tertio, quia plura ponuntur in sententia *Complutensium* quàm communi: ergo ad superfluitatem vitandam non est tenenda illa sententia, sed potius communis.

*Probat*ur antecedens: quia communis non ponit, nisi visionem vnam in vna pupilla, & alteram in altera: sed illi & hoc ponunt, & præterea alias visiones, seu partes visionis extensas per totum medium interiacens inter pupillam, & partem illam capitis, in qua nervi optici conueniunt.

4. *Contra quarto*: quia superflue ponitur illa extensio visionis, neque enim vlla prorsus est necessitas ipsius.

Dices, necessitatem esse, vt visio sit vna.

Contra, quia si non sit vna omnino simplex, & excludens partes loco notabiliter separatas, non debet esse vna vlla ratione: ergo non est asserenda illa extensio ob illam vnitatem conseruandam.

Confirmatur hoc ex paulo ante dictis: quotiescumque vnitatis alicuius rei non potest teneri absque multiplicatione maiori entium, quam alias esset asserenda, non debet asseri illa vnitatis; propter principium commune, quod non sint multiplicanda entia sine necessitate: sed non potest teneri vnitatis visionis, quin plures partes eius asserantur, quam deberent asseri, si non teneretur, vt est euidens: ergo non est asserenda illa vnitatis.

Obijci primo, pro *Auicenna*, quem sequitur *Ioannes à S. Thoma*. Nervus optici, seu visorios propterea tales vocantur, quia in ipsis produci visio: ergo sunt sensorium visus.

Respondeo negando antecedens: sed ratio inditi istius nominis est quod per eos ad oculum deferuntur spiritus animales, sine quibus oculus videre nequit, & quod per eos etiam species deferantur ab oculo ad potentiam interioriorem.

5. *Obijci* secundo: sufficit vna visio, & superfluit duplex eiusdem rationis de eodem obiecto: sed si produceretur in pupillis, essent duæ visiones, si vero in nervis in illa parte qua conueniunt, esset vnitatis tantum.

Respondeo, sicut non sufficit naturæ providere vnum oculum, nec superfluum duo, quamvis sufficit ipsi providisse vnam linguam pro gustu, ita etiam non suffecisse ipsi providisse vnam visionem, nec superfluum duas.

Confirmatur: secundum aduersarios, species similes speciebus delatis per vnum oculum deferuntur per alterum etiam ad nervos opticos, sine superfluitate: ergo etiam sine superfluitate potest produci in vno oculo visio similis visioni alterius oculi, ad quamcumque enim vtilitatem deseruiet illa multiplicatio specierum eiusdem rationis, poterit deferuiere multiplicatio visionum.

6. *Obijci* pro *Complutensibus*. *Philosophus lib. de sensu, & sensibili* postquam dixisset visionem esse in oculo, vt denotaret illum non esse in superficie oculi, sed interius in nervis opticois, ait: *Non enim in ultimo oculi antea, aut anima sensuum est, sed manifestum quoddam interius.*

Confirmatur: quia in eodem libro dixit: *Si autem quemadmodum oculi duo sunt, dicat quis nihil prohibere; sic etiam in anima dicendum, quod forte ex his vnum aliquid sit & vna operatio ipsorum*: ergo non sunt duæ visiones non continuatæ.

Respondeo, ex hoc loco, neque cum coniectura posse colligi aliquid de nervis opticois, solum enim expresse dicitur quod visio non producat in superficie oculi, hoc est in humore, aut tunica exteriori, sed interius, hoc est in pupilla; quæ est intima pars oculi: quod si etiam loqueretur de superficie ipsius pupillæ, adhuc posset esse verum, quod non esset producta visio in illa superficie, sed interius in parte interiori pupillæ; nec hinc sequeretur, quod deberet esse producta in nervis.

Ad confirmationem respondeo imprimis, *Philosophum* nihil hic determinare, vt patet ex particula *forte*. Deinde illud de vna operatione potest intelligi de vna quantum ad æquivalentiam, non quod reuera sint duæ: vnde nego consequentiam in forma.

7. *Hæc quantum ad primam partem questionis*; nunc secunda pars resoluenda est. Ad quod aduertendum, illud esse obiectum visus, quod percipitur per visum, seu ad quod terminatur visio: vnde quandoquidem visio ocularis terminetur quandoque ad colorem, quandoque ad lucem & lumen, non est dubium quin tam color, quam lux & lumen

sensorium
visus est
pupilla
seu hu-
mor chry-
STALLINUS.

lumen sit obiectum eius; & quandoquidem etiam nihil aliud videat oculus, quod percipi non possit per alias potentias externas, aut omnes, aut aliquas, si caperetur pro obiecto adæquato visus aggregatū ex omnibus obiectis in quæ posset visus tendere, & in quæ non posset tendere vlla alia potentia externa, obiectum adæquatum visus sine dubio esset aggregatum ex omnibus coloribus, & ex omni luce, ac lumine. Sed si capiatur pro obiecto adæquato aliquod vnum ex pluribus obiectis, quæ percipere potest visus; non potest assignari aliquod vnum obiectum, per ordinem ad quod posset explicari bene potentia visiva, tanquam ad obiectum adæquatum; nam illud vnum, vel esset lux, vel color, vel aliquid abstractū ab illis: sed non potest esse lux, quandoquidem posset videri præter lucem color, & color nullo modo spectat ad lucem; neque potest esse color, quia præter colorem potest lux videri, quæ non spectat ad colorem; neque aliquid abstractum ab illis, tum quia visus non tendit in rationes abstractas; debet autem tendere in obiectum adæquatum; tum quia non potest explicari quantum sit illa ratio abstracta.

Dices, posset explicari dicendo quod sit illud quod posset videri, in hoc enim conveniunt lux, & color.

Contra, quia non potest intelligi ut sic, quin intelligatur ipsamet potentia visiva; ergo illa explicatio non est sufficientis explicatio eius in ordine ad perueniendum ad cognitionem potentie visivæ.

Itaque nihil ulterius circa obiectum visus declarandum manet, quam ut ostendatur quid sit color, quid lux, & lumen, & quomodo requiratur lux, & lumen ad videndum colorem; de qua re quamvis egerim in commentario ad distinctionem decimam tertiam Secundi, tamen hic etiam iterum tractanda videbatur.

CONCLUSIO II.

Lux non est substantia.

8. Nec lux nec lumen est substantia. Hæc est communissima sententia cum Philosopho 2. de anima text. 69. Doctore in 2. dist. 13. D. Thom. 1. part. q. 79. ac ceteris Peripateticis hic contra Empedoclem, Lucretium, Simplicium, quos ex recentioribus sequitur Sebastianus Bassonus 2. de celo, intentione 2.

Probatur primo ex Doctore, quia utrumque est per se sensibile, ut patet experientia: ergo neutrum est substantia, nulla enim substantia est per se sensibilis sensu externo, nisi ratione accidentis. Hæc probatione utuntur Conimbricenses, & Ruvius; & quamvis negari posset consequentia cum sua probatione; tamen quandoquidem non posset assignari vlla alia substantia, quæ sit per se sensibilis, & omnia alia quæ per se sentiuntur à sensu externo, sunt accidentia, omnino verisimilior est, quod lux ac lumen sint accidentia & non substantia.

Probatur secundo quoad primam partem etiam ex Doctore, quia lux in aliquo est accidens; ergo in omni. Consequentia est evidens, quia quod in aliquo est accidens est aptum natum inherere, & quod est tale non est aptum natum per se existere, & consequenter non est substantia. Probatur antecedens: quia in igne est accidens, neque enim est tota substantia ignis, nec materia prima nec forma substantialis eius; non quidem materia prima, quia alias omnia corpora essent lucida, essent enim materia prime: non tota substantia ignis, quia sic lux stellæ esset tota substantia istius stellæ, & consequenter stellæ & ignis & quodcumque aliud lucidum essent eiusdem speciei; non etiam forma substantialis ignis, propter eandem rationem.

9. Dices: quamvis ignis aut forma ipsius esset lux, & eodem modo stellæ, & quodcumque aliud lucidum, vel forma eius esset lux, tamen non sequeretur quod essent eiusdem speciei, quia licet convenirent in ratione lucidi, tamen disconvenirent in ratione lucidi talis aut talis lucis, non quasi esset differentia in ratione ipsius lucis, quatenus lux est, seu quatenus perceptibilis à sensu externo, sed quod lux celestis, v.g. haberet aliquas operationes & influxus quos non haberet lux ignis, aut alia terrestris; aut quod lux celestis esset substantia simplex aut incorruptibilis, & lux terrestris esset substantia composita & corruptibilis.

Confirmatur hoc: quia corpora cælestia conveniunt cum sublunaribus in ratione substantiæ ut sic; & etiam conveniunt cum igne in ratione exigentis lucem connaturaliter ex suppositione quod lux sit qualitas: ergo similiter possent convenire in ratione lucis aut lucidi, quavis illa ratio esset substantialis utriusque.

Quod ad me attinet, sincere fateor hæc responsione enervari posse vim prædictæ probationis: unde potius innixendum primæ.

10. Probatur facilius conclusio, quoad secundam partem de lumine: quia lumen in aëre est accidens: ergo ubi cumque.

Lumen non est substantia.

Probatur antecedens: quia non est substantia, aut forma, aut materia aëris, ut est evidens; neque est alia substantia, aut materia aut forma substantialis: non quidem materia, quia alias omnia constantia materia essent luminosa: non etiam substantia, quia sic duæ substantiæ essent in eodem loco, nimirum substantia luminis & aëris; neque forma substantialis, quia hæc non datur nisi in aliqua materia & substantia composita: ergo si non datur cum aëre aliqua composita substantia, neque dabitur cum ipso aliqua forma substantialis.

Hæc probatio efficaciter probat lumen esse accidens, & si lumen esset eiusdem speciei cum luce, consequenter probaret lucem esse accidens; unde Thomista tenentes ea esse eiusdem speciei, merito utuntur hac probatione ad probandum lucem esse accidens: At Scotus, quia sunt in opposita opinione, deseruire non potest ad probandam lucem esse accidens.

Dices cum Bassono, lumen non esse eodem loco cum aëre; sed esse particulas aliquas tenues substantiales immixtas à corpore lucido, & immixtas aëri.

Contra primo: quia incredibile videtur tot particulas substantiales immisceri per totum aërem quin aër moveatur; ex illuminatione autem constat experientia ipsum non moveri.

11. Contra secundo: quia illæ particule immixtæ aëri, & egredientes à corpore lucido, v.g. Sole, vel egrederentur ab illo corpore eo modo, quo vapores egrediuntur à corporibus humidis, & exhalationes à ficcis, & calidis; vel producerentur de novo in ipso aëre. Neutrum dici potest: ergo non dantur tales particule.

Probatur minor, quoad primam partem, nempe quia dicit, quod non egrediantur ut vapores, aut exhalationes: tum quia non possunt exire in instanti, illuminatio autem fit in instanti; tum quia darentur pori in caelis, per quos transirent istæ particule, quod absurdum est; quia exentibus illis particulis, nihil ipsis succederet; tum quia corpora cælestia lucida essent corruptibilia, & extenuarentur paulatim per egressum quotidianum tot corpusculorum.

Probatur eadem minor quoad secundam partem, nempe quod non essent corpuscula de novo in aëre generata: quia, vel generarentur ex materia aëris, vel ex alia. Si ex materia aëris, ergo aër corrumperetur quoad maximam sui partem, quod est absurdissimum; imo quoad omnem, quia non est potior ratio de aliquibus partibus eius, quam de omnibus; si ex alia materia, præterquam quod assignari non possit, ergo in instanti quo fit illuminatio in cubiculo magno, v.g. ad apertionem fenestæ, fieret generatio istarum particularum, & destructio aliorum corporum ex quorum materia generarentur, & rursus clausa fenestra fieret destructio istarum particularum, & productio aliarum succedentium, quod totum est absurdissimum.

12. Obicit Philosophum scilicet 11. problematum 13, ubi radios solares, ac lumen vocat corpora.

Deinde Augustinus 2. de lib. arb. dicit lumen primum locum tenere inter corpora. Et Theodoretus q. 7. in Gen. asserit lucem esse substantiam per se coherentem. Et denique Damascenus 2. de fide. Neque enim, inquit, ex quorundam sententia ignis quidquam aliud est quam lux: & cap. 8. dicit substantiam luminis esse diversam ab aëre.

Respondeo, Philosophum eo loci nihil determinare, sed dubitatione tantum procedere, sicut solet plerumque in

problematicis. *Augustinus*, & *Theodoretus* capiunt lumen, & lucem pro corpore luminoso, & lucido, quod sine dubio est substantia *Damasceus* autem primo loco loquitur in sententia aliorum. Et in secundo capit substantiam pro natura, ac entitate; ita ut sensus sit, quod lux habeat entitatem & naturam distinctam ab entitate ac natura aeris; ex hoc vero non sequitur quod sit substantia, aut quod non sit accidens.

13. *Obiicies secundo* fundamentum *Bassoni*: radij Solares incidentes in foramen camini notabiliter impediunt egressum fumi, sed hoc fieri non posset nisi illuminatio fieret per intermixtionem corpusculorum; ergo *Confirmatur* per rationem, quam *Philosophus* in problematibus supra dat, cur nox aptior ad audiendum sit quam dies: nempe, quia aer de die densior est ob radios solares ac lumen, quam noctu, & vox facilius fertur per minus densum: neque enim de die deberet esse densior ob radios, nisi illuminatio fieret per corpusculorum intrareceptionem.

Respondeo negando minorem: nam aer ipse affectus qualitatibus quibus afficitur, sic illuminatus posset resistere fumo, tam bene quam cum illis corporibus; si tamen vera est illa experientia, de qua sane dubito, nisi tum spiraret ventus impediens fumum: quod si spiraret tum ventus, experientia illa nihil facit ad propositum.

Ad Confirmationem respondeo, veram rationem non esse illam, sed potius, quia noctu minus vocis excitatur per aerem, quiescentibus scilicet magna ex parte animalibus: nec refert quod illa ratio proponatur à *Philosopho*; quia non omnes rationes, quas proponit in problematibus, sunt sufficientes.

CONCLUSIO III.

Lux male describitur esse actus perspicui. 14. *Non bene definitur lux aut lumen esse actus perspicui, ut illustrati aut illuminati.* Hæc est contra *Complutenses* disput. 10. num. 11. & patet, quia qui non cognoscit lumen aut lucem, non potest cognoscere quid sit esse illustratum aut illuminatum; ergo alicui non cognoscenti lumen aut lucem, pessime describeretur per ordinem ad illuminatum, aut illustratum, quod mihi tam evidens est, ut mixer oppositum ab illo teneri.

CONCLUSIO II.

Descriptio lucis. 15. *Lux optime describitur esse qualitas ex se visibilis independentem ab alia qualitate, quæ non sit species intentionalis eius, consequens naturam sui subiecti, ita ut connaturaliter nequeat produci, aut destrui, nisi eo destructo aut producto.* Hæc est in terminis nullius.

Probat tamen: quia omni & soli luci convenit hæc descriptio, & potest deducere ignorantem quid sit lux, ad cognitionem naturæ eius, & ad ipsam ab omnibus aliis formis discernendam, ut magis patebit ex eius explicatione. Dicitur *qualitas*, quia si non sit substantia, certum est quod debeat esse qualitas, neque enim esse potest quantitas, aut relatio. Dicitur *ex se visibilis independentem ab alia qualitate*, ut excludantur colores, qui sine lumine nequeunt videri. Dicitur, *quæ non sit species intentionalis*, quia tam certum est, quod requirantur species intentionales ad videndum quodcumque aliud. Dicitur *consequens naturam subiecti*, &c. ut excludatur lumen, quod distinguitur specie à luce, ut patebit statim. Quod si lux & lumen essent eiusdem speciei, ut tenent *Thomistæ*, non esset necessaria hæc particula, nec vera.

Hinc patet bonam etiam esse illam descriptionem lucis, quæ dicitur quod sit qualitas, à qua quæ ex natura sua perspicua sunt, independentem ab aliena qualitate quæ non sit species intentionalis ipsorum, habent esse perspicua, hoc est, habent posse videri, quia nulla qualitas tribuit ipsis hoc nisi qualitas concomitans connaturaliter eorum naturam, & quæ videri possit absque dependentia ab alia qualitate.

CONCLUSIO V.

Lumen est species visibilis lucis. 16. *Lumen est species visibilis lucis.* Hæc est *Doctores* in 2. distinct. 13. suorumque, quos sequitur *Aegidius* de anima 76. *Thiemenensis* ad text. 71. *Buridanus* quest. 78. & alij.

eamque probabilem existimat *S. Thomas* in 4. d. 1. q. 1. est autem contra eundem 1. p. q. 67. *Ruinum*, *Aueram*, & *Complutenses* hic.

*Probat*ur: quia si lumen non esset species visibilis, sed qualitas intentionalis, deberet impedire sensationem, sensibile enim reale non intentionale positum supra sensum, visus præfertim, impedit sensationem; sed certum est lumen non impedire visionem siue alterius luminis, siue lucis, siue coloris, sed potius conducere ad illam habendam: ergo est qualitas intentionalis, & consequenter species visibilis.

Hæc probatio, quamvis *Caietano* difficilis appareat, cuius responsio & impugnatio ipsius videri potest in Commentario meo ad Scotum n. 11. mihi tamen se sola non sufficit, quia responderi facile potest, sensibile positum supra sensum impedire sensationem sui, non tamen alterius: & licet aliqua sensibilia posita supra sensum impedirent etiam sensationes aliorum obiectorum; tamen id negari posset de omni sensibili, nec facile posset probari uniuersaliter quod omne sensibile impediat sensationem.

Melius ergo probatur, quia omnes conditiones speciei impressæ visibilis lucis conveniunt lumini: ergo est talis species.

*Probat*ur antecedens: quia dependet à luce in fieri & conservari, caret contrario, producit in instanti, destruit & omnino necessarium est ad videndam lucem.

Confirmatur: quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate; sed non est necessitas ponendi alias species lucis præter lumen: ergo solum est species lucis.

17. *Obiicies primo*, lumen videtur: ergo non est species visibilis impressa, quia hæc est ratio videndi non visa.

Respondeo negando consequentiam, ad cuius probationem dico quod species impressa sit ratio videndi non visa, quatenus illa species quæ est in oculo & eum determinat ad visionem non videtur ab ipso oculo; non vero quatenus non possit illa species, aut alia eiusdem rationis videri quando esset remota ab oculo.

Dices: si species visibiles remotæ ab oculo possent videri, deberent semper videri quoties proponerentur in oculo; hoc autem est falsum: ergo nunquam possunt videri.

Respondeo cum *Doctore* negando sequelam: nam quemadmodum ipsum lumen diffusum per medium non potest semper videri, secundum aduersarios, etiam si non esset species visibilis secundum ipsos, sed tum solum quando contiguatur corpori opaco: ita etiam quamuis sit species visibilis, & possit videri, non debet semper videri, sed tum quando contiguatur corpori opaco.

18. *Obiicies secundo*, lumen denominat medium luminosum, sed species visibilis non denominat medium, ut patet de speciebus colorum, quæ non denominant medium: ergo lumen non est species visibilis.

Respondeo negando minorem, impossibile enim est aliam formam esse in subiecto, quin ipsum denominet, quandoquidem denominare ipsum non est aliud quam communicare se formaliter ipsi.

Confirmatur hoc: quia si imponeretur hoc nomen *Albedo* ad significandum speciem visibilem albedinis, & *album* ad significandum subiectum in quo esset illa species, profecto non minus albedo tribueret suo subiecto esse album formaliter, nec magis denominaret ipsum album, quam *albedo* denominaret suum subiectum *album*: ergo illa species realiter denominat à parte rei suum subiectum, tam bene quam albedo, aut lumen, licet non sit nomen de facto impositum ad significandum istam denominationem speciei, sicut est ad significandum denominationem albedinis. De quo meo iudicio non potest esse controuersia.

19. *Si autem quæras*, cur non sit impositum nomen ad significandum effectum formalem, quem tribuit species colorum suis subiectis, sicut est ad significandum effectum formalem quem tribuunt species lucis, nempe lumen.

Respondeo rationem principalem esse, quia homines id noluerunt, & fortassis sunt ad hoc adducti, quia lumen habet alium effectum valde principalem, & sensibilibiter notum, præter illum effectum quem habet, ut est species visibilis.

visibilis præcisè: nam ut species habet tantum determinare potentiam ad visionem lucis; sed præterea habet posse causare visionem per modum obiecti, & deferuire ad videndos colores; species autem colorum non habent alium effectum communiter notum, quam determinare potentiam ad visionem colorum producendam.

Obiicies tertio, lumen habet effectus reales, potest enim producere calorem, & corrumpere physicè oculum. Sed huiusmodi effectus non competit speciei visibili, aut qualitati intensionali: ergo.

Respondeo, si maior sit vera, negando minorem, neque enim est vlla ratio cur qualitas intensionalis non possit habere effectus reales non intentionales, modo simul habere etiã possit effectus intentionales. Dixi autem, si maior sit vera, quia existimo probabilius esse cum *Durando*,

Lumē nō
producit
calorem.

Auersa, & aliis contra *Conimbricenses* 2. de calo cap. 7. q. 5. Lumen non esse productum caloris; sed calorem, qui producitur simul cū lumine, produci à causa illuminante per calorem; aut formalē, si illa causa sit calida formaliter, ut est ignis, aut virtuale, si illa causa non sit calida formaliter: ut non est Sol. Ratio autē huius est, tum quia nulla prorsus est ratio, unde colligatur inesse talē virtutem luminis, aut etiam luci: tum quia si per lumen producerent corpora caelestia calorem, per aliam aliquam qualitatem similiter diffusam deberent producere frigus quādo frige faciunt: talis autē qualitas assignari nō potest, & gratissime fingeretur; tum denique quia si per lumē produceretur calor à Sole, iuxta proportionem luminis deberet esse proportio caloris: sed hoc est falsum, quia certum est non esse tantam differentiam inter lumen æstatis, & hyemis, quanta est inter calores utriusque. Vnde in forma *Respondeo secundo*, negando maiorem.

10. *Obiicies quarto*, si lumen esset species lucis, à qua procedit, verbi gratia, Solis, quoties proponeretur sufficienter lumen sic, ut visio ad ipsum terminari possit, deberet videri illa lux in eadem forma, & figura, quam habet, sicut quādo proponitur species hominis in speculo, ipsemet homo in sua forma & figura apparet: sed hoc esse falsum patet experientia: ergo.

Respondeo negando maiorem, neque enim obiectum, à quo produciuntur species, debet videri in loco ubi est species, nisi quando ipsummet producit speciem reflexā: Sol autem non habet vim producendi speciem reflexam ab omni loco in quo potest videri lumen.

Hinc patet lumen posse optime describi per hoc ipsū, quod sit species visibilis lucis: sed quia non solum competit luminis esse talem speciem formaliter loquendo, sed etiã ulterius alij effectus competunt ipsi, qui & possunt considerari in lumine, quin consideretur lumen esse species visibilis, nec colligatur inesse ipsi ex eo quod sit species visibilis lucis; & verisimile est, quod hoc nomen *lumen* sit impositum ad significandum illam qualitatem, quæ vocatur lumē, secundum quod est apta nata habere illos alios effectus. Ideo describi potest secundum hanc aliam rationem esse qualitatem per se visibilem independentē ab alia qualitate non intentionali, & non consequentem vllum subiectum ex natura talis subiecti connaturaliter; cuius descriptionis sensus & bonitas patet ex iis, quæ dicta sunt circa descriptionem lucis, à qua per vltimam particulam, & non consequentem, &c. differt.

CONCLUSIO VI.

21. Color bene describitur esse qualitas non intentionalis, quæ potest videri; sed non sine dependentia ab alia qualitate, quæ non sit species intentionalis eius. Hæc etiã in terminis est nullius: sed in re vix negari potest.

*Probat*ur autem: quia omni & soli conuenit, & absque superfluitate declarare potest naturam coloris ignoranti quid sit, ita quod possit ipsum discernere à quacunque alia qualitate sibi propoſita. Dicitur, *Qualitas, quæ videri potest*, quia omnis color videri potest, & in hoc conuenit eū luce & lumine. Dicitur *non intentionalis*, ut distinguatur à specie coloris, quæ probabiliter videri potest. Dicitur, *sine dependentia ab alia qualitate*, &c. quia non potest videri sine luce aut lumine, & in hoc differt à luce & lumine.

Descrip-
tio colo-
ris.

Descrip-
tio colo-
ris.

Alij solent colorem describere esse qualitatem quæ mouet actū perspicuum, hoc est, quæ potest videri per mediū transparentem & lucidum seu luminosum, cum tamen non constituat istud mediū lucidum ac luminosum. Quam descriptionem nō improbo; sed magis placet altera, quia hæc non potest intelligi quin intelligatur quid sit lux aut lumen, illa autem altera potest.

CONCLUSIO VII.

22. Colores veri, & sensibiles, qui scilicet semper ad quamcumque illuminationem lucis in eadem distantia apparent videri, distinguuntur à luce & lumine. Hæc est communis contra *Platonem in Timæo*. Et probatur manifestè: quia si non distinguerentur à lumine, non deberent semper apparere eodem modo ad quamcumque illuminationem lucis aut luminis, contra experientiam.

Confirmatur, quia calores apparentes, quia, non distinguuntur à luce aut lumine, non sunt stabiles, & ad diuersam applicationem lucis apparent diuersi: ergo qui non apparent diuersi ex quacunque applicatione diuersa lucis, erunt distincti à luce & lumine.

Obiicies, secundum *Philosophum* 3. de anima tex. 38. lumen quodammodo facit, ut qui sunt potentia colores, sint actu colores; ergo non distinguuntur actuales colores à lumine.

Respondeo negando consequentiam, quia non faciunt actu colores constituendo ipsos formaliter in esse coloris, sed quatenus qui sunt colores actu, nec tamen possunt proxime actu videri absque lumine, antecedente lumine actu videri possunt: qui est verus sensus *Philosophi*, & insinuat etiam aliquantulum per particulam quodammodo.

23. *Quæres primo*, an requiratur lumen ad videndum obiectum aliquod tam ex parte obiecti, quam mediij.

Hurtado & Arriaga hic existimant lumen requiri ex parte obiecti tantum. *Ranum* existimat ipsum requiri etiam ex parte mediij, ad videndos colores, non vero ad videndam lucem. *Complutenses* existimant non requiri lumen ex parte obiecti colorati, ut videatur color, sed solum ex parte mediij: explicant autem necessitatem luminis ex parte obiecti, quam negant, consistere in hoc, quod necessarium esset ad dandam actiuitatem coloribus, ad producendas species in medio illuminato, & ad determinandam visionem.

Ad hanc difficultatem dico primo, ex suppositione quod lumen sit species sensibilis lucis, ipsum sine dubio requiri ex parte totius mediij, tam ut videatur color, quam ut videatur lumen. Patet manifestè, quia quotiescumque applicatur lux taliter ut possit videri, applicatur etiam sufficienter ad hoc ut possit producere speciem sui vsque ad potentiam videntem, alias videri non posset; & quotiescumque etiam proponitur color sufficienter ut possit producere species, debet illuminari: sed quotiescumque illuminatur, lux vel lumen, per quod illuminatur, applicatur sufficienter ad producendas species visibiles snipius per totum mediū: ergo non potest nec color nec lux videri quin illuminetur totum mediū: si lumen sit species sensibilis seu visibilis lucis.

24. Dices cum *Hurtado & Arriaga*: aliquando videtur lux remota, aut color remotus ex loco obsecurissimo, in quo non videntur colores proximiores: ergo non potest esse lumen productum per totum mediū, quia alias viderentur colores illi proximiores: ergo non requiritur lumen ex parte mediij.

Respondeo negando sequelam cum sua probatione: quamuis enim lumen sit diffusum per totum illud mediū, tamen est tam exiguum, ut non possit sufficere ad videndos colores alios quam remotos magis perfecte illuminatos per lucem aut lumen, se tenens ex parte ipsorum. Hæc tamen experientia ostendit sufficienter plus luminis requiri ex parte obiecti, quam sit necessarium ex parte mediij, imo existimo ex ea haberi quod lumē requiratur ex parte obiecti, non ut est species visibilis præcisè, sed ut habet aliam rationem; ex parte vero mediij ipsum requiri solum, ut habet rationem speciei visibilis; vnde si non esset species talis, non requireretur.

Colores
veri di-
stinguunt-
ur à luce
& lumī-
ne.

An lumen
requira-
tur ad vi-
dendum
ex parte
obiecti &
mediij.

Dices

Dices cum Rudio, corpora quædam lucida videntur in tenebris, vt oculi felium, fungi, capitâ quorundam piscium: ergo non requiritur lumen ex parte medij.

Confirmatur: quia si esset lumen aliquod in medio, per quod viderentur ista corpora, maxime lumen ab ipsismet productum: sed secundum *Philosophum de sensu & sensibili cap. 2* illa non producant lumen: ergo.

Confirmatur secundo: constat non solum corpora lucida videri in tenebris, sed quo magis est obscurum medium, eo magis perfecte ea videri: ergo non requiritur lumen ex parte medij.

Respondeo distinguendo antecedens: in tenebris, hoc est, vbi nihil est luminis, nego antecedens; in tenebris, hoc est, vbi non est sufficiens lumen ad videndos alios colores intermedios, concedo antecedens, & nego consequentiam.

25. *Ad primam confirmationem respondeo* explicando *Philosophum* cum distinctione minoris: illa corpora non producant lumen sufficiens ad videndos colores intermedios, concedo minorem, non producant aliquid omnino luminis, nego minorem & consequentiam.

Ad secundam confirmationem respondeo primo, illam militare contra *Rudium*, nam similis experientia est, quod quo magis medium sit obscurum, eo magis videantur colores remoti: ergo non requiritur lumen ex parte medij ad videndos colores contra ipsum.

Respondeo secundo distinguendo antecedens: quo magis est obscurum per negationem omnis luminis, nego: per negationem luminis sufficientis ad videndos colores alios intermedios, concedo antecedens. Cuius etiam ratio est, quod quando non est lumen sufficiens ad videnda alia objecta, totus conatus potest adhiberi videndis coloribus, aut lucidis remotis; vnde perfectius videri poterunt, quam si esset tantum luminis in medio, vt aliis objectis videndis deberet potentia attendere.

Si lumen
non sit spe-
cies non
requiritur
ex parte
medij ad
videndum
colores
aut luce.

26. *Dico secundo*: si lumen sit causa realis & non intentionalis, nec species visibilis lucis, ipsum non requiri ex parte medij, nec ad videndos colores, nec ad videnda corpora lucida. Si autem requireretur ad colores videndos, requireretur pariter ad videnda lucida. Hæc est directè contra *Rudium* quantum ad vitamque partem, & etiam vt videtur, contra *Complutenses*: est quoque contra *Conimbricenses* quantum ad primam partem, eam intendunt sine dubio *Hurtadus & Arriaga*.

Probat autem prima pars: experientia illa supra obiecta priori resolutioni, qua scilicet constat quod ex obscurissimo loco videantur lucida ac colorata remota, non videantur vero viciniora ex parte medij: nam in illo casu non constat experientia vlla quod sit lumen in medio, sed potius constat oppositum; & ex suppositione quod lumen non sit species lucis, non est vlla ratio vnde suadeatur esse lumen sparsum per totum medium: ergo non est asserendum quod sit lumen in toto illo medio, & consequenter lumen non requiritur ex parte medij.

27. *Dices*, color describitur à *Philosopho* esse id quod mouet actum perspicuum, id est, corpus transparens illuminatum: ergo non potest producere species in medio non illuminato: & consequenter vt videantur colores requiritur lumen.

Respondeo explicando *Philosophum* per distinctionem antecedentis; mouet actum perspicuum, hoc est, aliquod corpus transparens quod est illuminatum ex aliqua parte, nempe ex parte obiecti colorati, concedo antecedens; quod est illuminatum ex omni parte medij, per quod videtur, nego antecedens, & similiter distingo vtumque consequens. Ratio autem huius explanationis desumitur ex eo, quod non possit veritas istius descriptionis ostendi, si intelligatur in sensu aduersariorum; possit autem in sensu iam dato: ergo melius sic explicatur, quam vt explicant aduersarij.

Dices, non magis debet requiri lumen ex parte aliqua medij, quam ex omni: ergo si ex vlla requiritur, requiritur ex omni.

Respondeo, negando antecedens: tum quia experientia constat requiri ex aliqua, non vero ex omni; tum quia

requiritur ex parte medij vicina obiecto colorato, v.g. quia alias coloratum non est illuminatum; non potest autem producere species, nisi illuminetur, vt patet experientia; potest autem illuminari posito lumine in parte medij sibi vicina, quamuis non ponatur lumen in omni parte medij.

Confirmatur hoc, & simul etiam ipsa principalis resolutio: secundum ipsos aduersarios requiritur plus luminis ex parte obiecti quam ex quacunque parte medij, ex qua videri potest; id quod & colligitur etiam experientia supra proposita: ergo non est eadem ratio requirendi lumen ex omni parte medij, ac ex aliqua parte. Itaque quemadmodum plus potest ex vna parte medij desiderari luminis, quam ex omni, bene potest lumen requiri ex vna parte, quamuis ex cæteris non requiratur, nisi aliunde probetur id fieri non posse quam ex hoc argumento: requiritur ex vna parte: ergo ex omni.

28. *Dices tertio*: lumen requiritur ex parte obiecti secundum *Scotum*, quia lumen est prius visibile quam color, vt patet ex eo, quod lumen possit videri non viso colore, color autem videri non possit, non viso lumine; & quia consequenter non potest color producere speciem sui, quin lumen etiam sui producat: sed si color nequit producere speciem sui absque lumine, nec species coloris potest producere speciem aliam sui absque lumine, & consequenter quandoquidem color videri nequeat, quin diffundatur species eius per totum medium, lumen etiam debet diffundi per totum medium: quo argumento vtuntur *Conimbricenses*.

Respondeo negando minorem (ex suppositione quod lumen non sit species visibilis) quia scilicet quod non possit species coloris producere aliam speciem, nisi vbi species luminis producat aliam speciem. Itaque dependentia coloris à lumine consistit in hoc, quod non possit color nec per speciem sui producere speciem visibilem in vlla parte medij, vbi lux vel lumen producat speciem sui; hoc autem potest fieri, quamuis possit producere speciem vbi non esset lux aut lumen, vt est euidentius, ipsa species lucis non sit lumen.

Probat iam resolutio præfata quantum ad secundam partem: quia eadem profus est ratio, & eadem experientia de lucidis & coloratis, quantum ad hoc: ergo si requiritur lumen ex parte medij ad videnda colorata, requiritur etiam ad videnda lucida.

29. *Dices cum Rudio*, disparitatem esse, quod lumen eo quod sit qualitas perfectior, mouere possit medium non illuminatum, color vero imperfectior non possit.

Contra: quia quamuis esset perfectior, ex hoc non sequeretur quod possit mouere actum non perspicuum, seu non illuminatum: nam perfectio maior ipsius non defumitur ex hoc, sed ex aliis capitibus, quæ non habent necessariam connexionem cum huiusmodi motione: ergo ex perfectione maiori ipsius non rectè arguitur, quod possit mouere actum non perspicuum. Quod si perfectio maior ipsius partim defumeretur ex hoc, omnino neganda esset, nec probari posset, nisi prius probaretur, quod competere ipsi actui mouere perspicuum, & quod id non competere colori.

Confirmatur hoc: quia aliquid aliud non magis perfectum quam color potest mouere medium actum non perspicuum, vt sonus, v.g. ergo non mouere actum non perspicuum, non arguit maiorem perfectionem; neque ex maiori perfectione oritur quod possit lux mouere actum non perspicuum.

Dices secundo, lumen non requirit actum perspicuum tanquam subiectum; constituit enim actum perspicuum: ergo non requirit actum perspicuum medium, vt moueat intentionaliter.

Respondeo, negando consequentiam, quæ si valeret, sequeretur etiam quod color non requireret medium actum perspicuum vt moueat intentionaliter, quia non requirit aliquid actum perspicuum tanquam subiectum.

30. *Dico tertio*, lumen requiritur ex parte obiecti colorati sic, vt absque concursu actus luminis non possit color producere speciem sui. Hæc videtur esse e contra

Quomodo
requiritur
lumen ex
parte ob-
iecti.

Complu

Complutenses, & patet: quia quandoquidem color non possit producere speciem sui quin illuminetur, potius est dicendum quod id oriatur ex eo, quod indigeat concursu actiuo luminis, quam ex eo, quod lumen esset conditio sine qua non; neque enim potest ostendi quomodo haberet rationem conditionis, quandoquidem non applicet colorem, nec tollat impedimentum aliquod specierum eius.

Dices: color per se est visibilis: ergo non redditur visibilis per lucem.

Respondeo, distinguendo antecedens: est visibilis secundum se, ita ut se solo absque concursu effectiuo luminis possit producere speciem sui, nego antecedens: est visibilis per se, id est, ita ut visio possit ad ipsummet immediate terminari, concedo antecedens, & nego consequentiam.

Dices, in hoc distinguitur sensibile proprium à communi, quod proprium per se primo attingitur à potentia, & non ratione alterius; commune vero attingatur non per se primo, sed secundario & ratione alterius: sed color est sensibile proprium: ergo per se primo & non ratione alterius est visibilis, & consequenter erit visibilis sine dependentia à concursu effectiuo luminis.

Respondeo primo negando maiorem, sed potius differunt in hoc, quod sensibile proprium percipiatur ab uno solo sensu; commune vero percipiatur à pluribus; unde si solus oculus videret motum, motus esset sensibile proprium, quantumvis non videretur nisi mediante colore, aut lumine.

Respondeo secundo, distinguendo maiorem: non ratione alterius, cuius ipsum sit modus, transeat; non ratione alterius, id est, mediante concursu effectiuo alterius, cuius tamen ipsum non sit modus, nego maiorem: & similiter distinguo primum consequens, & nego secundam consequentiam.

31. Quæres vltimo, an color sit obiectum materiale visus, an vero formale.

Respondeo, hic non posse esse quæstionem vllam nisi de nomine, nam si per obiectum materiale intelligatur obiectum, quod terminat quidem immediate visionem, sed tamen non nisi cum dependentia ab alio, quod aliud potest videri sine ipso, color sine dubio erit obiectum materiale, & lux seu lumen erit obiectum formale. At si per obiectum materiale intelligatur illud, ad quod visio immediate non terminatur, color non erit obiectum materiale, sed formalissimum. Et quia hic modus loquendi est sine dubio melior, & proprior, propterea absolute dicendum existimo quod color sit obiectum formale visus tam bene quam lux: nec refert quod inde sequatur dari plura obiecta formalia visus, hoc enim non est inconueniens de pluribus obiectis partialibus attingibilibus per diuersos actus.

Alia de lumine & luce possunt videri in *Commentario ad distinct. 13. supra*. Hæc ad propositum præsens sufficiunt.

QVÆSTIO II.

De organo & obiecto Auditus.

32. In aure reperiuntur plura quemadmodum in oculo, de quibus dubitari potest in quoniam ex illis producatur & recipiatur auditio. Intra enim partem externam aurium, quam oculis videmus, & foramen earum, reperiuntur membrana quædam, quæ miringa, seu tympanum dicitur, & intra illam substantia quædam acrea, hoc est, similis aeri, sed animata: ipsa porro membrana sustinetur tribus ossiculis, quorum vnum simile est in eudi, alterum malleolo, tertium stapedæ; & ad eam à cerebro duo nervi descendunt, qui auditorij possunt vocari, sicut nervi pertingentes ad oculos visorij appellantur.

CONCLUSIO I.

33. Organum auditus est aer ille seu potius substantia aeris similis intra tympanum inclusa. Hæc est communissima cum Philosopho 2. de partibus animalium con-

tra *Vesalium*, qui in ossibus; *Themistium*, qui in spiritibus; & *Complutenses*, qui non solum in aëre illo, sed etiam in nervis auditionem produci putant.

*Probat*ur, quia nulla alia pars magis ad hoc accommoda videtur: ergo cum communiter ita teneatur, nec aliqua ratio sit in contrarium, dicendum est quod illa pars sit organum auditus.

Confirmatur primo, contra *Vesalium*, quia illa tria ossicula non continuantur immediate: ergo in illis tribus auditio non fit.

Confirmatur secundo contra *Themistium*, quia spiritus illi non remanent stabiliter in aëre: sed organum debet esse quid stabile: ergo.

Confirmatur tertio, contra *Complutenses*, per ea, quæ dicta sunt contra illos quæstione præcedenti de organo visus: & præterea quia illi duo nervi non continuantur inter se, sicut nervi optici, seu visorij.

CONCLUSIO II.

34. Sonus est obiectum adequatum auditus, & non bene describitur esse qualitas sensibilis resultans ex forti percussione corporum sonorum, & medijs resilientia: sed bene describitur esse qualitas illa, quæ sentitur per aurem solum.

Prima pars est omnium, & patet, quia omnem sonum potest percipere, & nihil aliud, tanquam obiectum proprium, quod non sit sonus.

Secunda pars est contra *Complutenses*, & patet breuiter, quia ignoras sonum non potest intelligere quid sit corpus sonorum, quandoquidem hoc ipsum explicetur præsertim ab aduersariis esse corpus aptum efficere sonum: ergo pessime explicatur sonus per ordinem ad corpus sonorum. Omitto alias imperfectiones illius descriptionis, quia hæc sola sufficit ad illam reiiciendam.

*Probat*ur *tertia pars*: quia quicumque ignoraret quid esset sonus, per hoc, quod diceretur ipsi esse talis qualitas, posset ipsam distinguere ab omnibus aliis qualitatibus & rebus: ergo bene sic describeretur.

35. Dices non constare quod id, quod auditur sit qualitas: ergo supponitur in definitione aliquid competere sono, de quo non habetur vlla certitudo.

Contra, quia illud quod auditur debet esse aliquid: non substantia, nec quantitas, quia hæc manere possent quando nihil auditur æque ac quando quidpiam auditur: non etiam relatio, quia hæc nequit producere speciem absolutam, nec per se primo percipi potest: ergo debet esse qualitas, quia nihil aliud relinquitur in quo possit consistere.

Dices esse motum.

Contra primo, quia potest esse motus vehementissimus, & nihil audiri. *Secundo*, quia motus est sensibile commune non proprium. *Tertio*, quia sonus causatur per motum secundum *Philosophum* text. 78. *Quarto*, quia motus formaliter est relatio: ergo non potest percipi per se directe ab vlla potentia externa, nisi simul percipiatur ab ea aliquid aliud. Quando autem *Philosophus* dicit 2. de anima c. 8. sonum esse motum; intelligendus est in sensu causali, non formali, ita scilicet, ut non velit sonum esse formaliter motum, sed eum mediante motu causari.

CONCLUSIO II.

36. Sonus non deferretur ad auditum quoad esse reale suum, sed mediantibus speciebus impressis. Hæc est communis; & probatur: quia si sonus quoad esse reale suum deferretur ad auditum, vel idem ipse sonus, qui primo producitur ad collisionem duorum corporum, vel alius sonus distinctus: non primum, quia ille sonus primo productus non potest deferri absque subiecto in quo primo producebatur; quia alias accidens migraret de subiecto in subiectum; neque potest deferri cum subiecto, tum quia aer ille, in quo primo producebatur non potest esse tantus, ut possit sufficere ad hoc ut realiter spargatur per omnes illas partes in quibus auditur vox; tum quia si aer ille cum sono in se producto deferretur ad organum auditus, quemadmodum odor deferretur ad odoratum: non perciperetur sonus ut distans, sed ut præsens, contra experientiam.

Non

Sonus est obiectum adequatum auditus.

Structura auris.

Organum auditus est aer in tympano inclusus.

Sonus non deferretur ad auditum quoad esse reale suum, sed mediantibus speciebus impressis.

Non etiam secundum, quia alias primus sonus non audiretur, sed alius ille sonus qui deferretur ad auditum, ideo enim deberet deferri ad auditum realiter, ut posset audiri: ergo primus sonus, si non deferretur realiter, non audiretur.

Confirmatur: quia ille alius sonus qui deferretur realiter, vel produceretur simul cum primo sono, vel postea. Si simul: ergo frustra produceretur, quia sufficeret ipsemet primus sonus: si postea, ergo non audiretur sonus ab illis qui sunt vicini statim ac produceretur, contra experientiam.

Probatur secundo conclusio: quia color potest videri à visu, quin deferatur realiter ad ipsum, per hoc quod deferatur intentionaliter: ergo & sonus, à paritate rationis.

CONCLUSIO IV.

Sonus non deferretur ad auditum per species successine productas post transactum sonum.

37. Sonus non deferretur ad auditum per species intentionales successine productas post transactum sonum. Hæc est contra *Arriagam*, qui putat sonum statim ac produceretur producere aliquas species, quibus statim audiri possit dum est: eo autem transacto perseverare illas species, & producere postea alias species in parte remotiori, quibus mediantibus postea idem sonus audiri possit.

Probatur: quia species externæ intentionales dependent in fieri & conseruari à suo obiecto: ergo species soni nequeunt existere non existente ipso sono. Probatur antecedens, tum autoritate communi omnium *Philosophorum*, tum *Arriagæ* excepto: tum quia sic dependent reliquæ species præter species soni, ut ipsemet fatetur: nec est vlla specialis ratio de sono, ob quam diceretur non habere talem dependentiam: tum denique quia ideo dantur istæ species ut possit ipsum obiectum, quoad esse reale suum percipi: sed non potest percipi quoad esse reale suum, nisi quando existit: ergo nec species eius debet perseverare nisi dum ipsum existit.

Probatur secundo, quia auditio non potest percipere nisi aliquid realiter existens, sicut nec vlla alia potentia externa: sed posset secundum sententiam *Arriagæ*, ergo.

Confirmatur utraque hæc probatio: quia experientia, ob quas mouetur hic author ad tenendam hanc singularem doctrinam de natura specierum & auditionis, posset saluari absque ea: ergo male recurritur ad ipsam. Antecedens patebit ex dicendis inferius.

Probatur tertio, quia si species productæ in prima sphaera durarent post sonum & prima auditionem eius, ut tenet aduersarius, deberet iterum mediantibus illis speciebus audiri idem sonus, contra experientiam. Probatur sequelæ: quia sicut transacto sono illæ species possunt producere in alia sphaera alias species, quibus audiat sonus transactus, ita in eadem sphaera in qua ipsæ sunt, poterunt determinare auditum ad auditionem soni transacti.

38. Confirmatur hoc: alia species productæ in alia sphaera determinant auditum existentem in illa alia sphaera ad auditionem soni transacti, secundum ipsum: ergo & primæ species similiter determinabunt auditum existentem in prima sphaera, quia sunt eiusdem rationis cum speciebus secundis: nec vlla prorsus est ratio disparitatis.

Confirmatur secundo: quia propterea ipsemet negat sonum realem deferri ad auditum, quia deberet bis audiri in eodem loco: sed non magis hoc sequeretur de sono, quam de specie, si ponatur species eo modo quo hic author: ergo non debet sic poni.

Probatur quarto: quia illæ species primo productæ, si essent aptæ natæ producere species in altera distantia transacto sono, essent etiam natæ illas producere existente sono, neque enim existentia soni potest eas impedire, sed potius deberet eas adiuvare: ergo in illo instanti in quo producantur, causarent species in altera illa distantia, & sic audiretur sonus æque cito in vltiori distantia, ac in proximiori contra experientiam. Probatur prima consequentia: quia causa naturalis debite applicata debet producere effectum: sed illæ species essent causæ naturales & æque bene applicatæ pro primo instanti, ac pro secundo: ergo.

CONCLUSIO V.

Quando sonus auditus,

39. Quotiescumque sonus aliquis auditur bis, primò à vicinioribus, & postea à remotioribus, ipsemet sonus realis debet

multiplicari per medium. Hæc videtur esse communior sententia cum *Dino Thoma 2. de anima scilicet 16. contra Arriagam & Rurium.*

Probatur: quia sine tali multiplicatione non posset ab illis posterius audiri, quam ab aliis: ergo. Probatur antecedens: quia non posset sic audiri si maneret in eodem loco quo prius audiebatur, quin audiretur bis ab illis à quibus primo audiebatur, semel quidem, cum primo produceretur, & postea etiam cum audiretur à remotioribus, à quibus posterius audiretur: neque enim possibile est, quod sonus realis existens hic pto secundo instati posset determinare siue mediate siue immediate remotiores ad audiendum, quin etiam determinaret proximiores. ergo debet sonus reperiri in alio loco quando postea audiretur, in quo non fuit quando primo audiebatur: sed idem ipse sonus, qui primo produceretur, non est qui reperitur in illo alio loco: ergo alius, & consequenter multiplicatur sonus per medium in illo casu. Probatur minor, quia non est verisimile quod idem ipse exiguus aer, in quo primo producitur vox aut sonus possit dispergi in tot partes, ut possit accedere ad omnes illas partes, ex quibus audiri potest ab illis, à quibus omnium vltimo potest audiri.

40. Obicitur, non potest explicari quomodo hæc multiplicatio fieret: ergo non est asserenda.

Respondeo negando antecedens: facile enim fieri potest per agitationem illam aeris sequentem primum motum, per quem primus sonus produceretur. Itaque sicut sonus primus producitur per motum aeris resiliens ex percussione duorum corporum, & sicut iste primus sonus producit in eodem ipso tempore quo existit, species usque ad determinatam sphaeram, per quas statim potest intra illam sphaeram audiri: ita alius aer in aliqua distantia motus cum proportionem ad motum prioris aeris, causat postea alium sonum similem, qui etiam alias species ad aliam sphaeram ultra se immittit, per quas in illa sphaera audiat: & ita successiue.

Obicitur secundo: si sonus alius produceretur ultra illam distantiam, in qua audiebatur primus sonus, deberet postea audiri in eadem distantia.

Respondeo primo, hanc difficultatem æque valere contra omnes alios modos dicendi, & quidem magis contra aliquos.

Respondeo secundo negando sequelam, quia ille sonus non debet audiri nisi ubi transfundit species: non transfundit autem species nisi ad partes illas vltimas, ad quas motus dirigitur, ut patet experientia, & certe sicut impulsus impulsus projecto non mouet ipsum nisi ad partem ad quam dirigitur motus: ita non est mirum quod sonus non deberet producere suas species nisi ad partem ad quam antepellitur: cuius ratio à priori posset esse, quod ille aer sit dispositus ad recipiendas illas species, aer vero contentus intra primam sphaeram non sit sic dispositus.

Obicitur tertio: sonus potest causari intra vas aëreum, sed non potest extra vas illud aer moueri per motum illum factum intra illud vas: ergo non debet multiplicari sonus extra vas.

Respondeo hanc obiectionem, quæ est *Rubij*, æque facere contra ipsummet, quia si non potest aer extra illud vas per motum intra factum moueri, profecto nec poterit aer intra ipsum moueri extra ipsum.

Dico ergo si sonus ille audiat ab aliquibus prius, & ab aliis posterius, necessario moueri debere aerem extra ipsum positum, postquam mouetur aer intra ipsum inclusus, idque fieri potest siue per hoc quod aer inclusus motus percellat aerem intra poros ipsius repletum, & hic aerem exteriorem: siue per impulsum impressum isti vasi, & mediante ipso aere exteriori.

Hinc sequitur primo, nunquam audiri sonum, qui non existit eam audiat, nec manere speciem impressam abfque suo obiecto, nec causam naturalem debite applicatam pro vilo instanti aut tempore suspendi à suo effectu, quas omnes inconuenientias incurrit *Arriaga*.

42. Sequitur secundo, sonum non esse qualitatem partim permanentem & partim successiuam, secundum easdem partes reales & formales, cuius oppositum tenet

Rurium

Sonus non est qualitas partim permanens & partim successiuus.

Quomodo fit multiplicatio soni.

Idem sonus multiplicatur realiter in medio.

Rursum: quia ideo esset huiusmodi qualitas, quia nisi esset successivus, non posset successivè produci, nec desinere contra experientiam; & nisi esset aliquantulum permanens idem sonus quando primo auditur deberet desinere, & sic non posset postea audiri à remotioribus; sed ex conclusione habetur quod non sit idem ipse sonus realis formaliter loquendo & propriè, qui auditur postea, sed alius omnino distinctus. Dixi autem, *secundum easdem partes reales & formales*, quia posset dici esse idem sonus æquivalenter & moraliter, sicut dicitur idem fluvius esse hodie & heri; & in hoc sensu etiam posset dici quod sonus habeat aliquam permanentiam moralem.

43. Sequitur tertius species soni non produci successivè ab eodem sono, ita scilicet, ut prius producat species in vna parte medij; & postea in altera parte: nam cum idem ipse non sit postea, non potest producere species: itaque omnes species quas potest producere idem sonus, æquæ cito illas producit per totam suam spheram, & consequenter etiam æquæ cito auditur in tota illa sphaera, neque quoad hoc est aliqua differentia inter species visibiles & audibiles, quamvis possit esse differentia quantum ad hoc, quod visibilia possint transfundere species ad longiorem distantiam quam audibilia; & hinc oritur quod color aut lux existens in aliquo loco possit videri in alio loco, in quo sonus quantumvis magnus, excitatus in eodem loco in quo essent isti colores, non posset audiri.

44. Sequitur quarto, rationem cur lux etiam successivè producta simul cum sono, citius multo videatur in aliqua distantia quam audiat sonus, quia scilicet per totam illam distantiam potest transfundere species, sonus vero cum ipsa productus non potest alius autem sonus, qui postea auditur in illa distantia producit post lucem; unde non potest audiri æquæ cito, ac lux videtur.

45. Sequitur quinto, echo fieri mediante progressu soni, & reflexione specierum ab ipso causatarum ob oppositum obstaculum, estque verisimile quod ipse etiam sonus aliquando reflectatur, præsertim quado sunt variae specierum reflexiones. Propterea autem audiuntur vitæ voces, & non omnes per hanc reflexionem, quia quando reflectebantur primæ voces, audiebantur ultimæ voces per species directas, his autem per illas species auditis, non est impedimentum aliquod quominus eadem iterum per illas species reflexas audiantur.

Sequitur sexto, sonum produci in aëre, tanquam in subiecto, neque enim alia corpora, quæ ad productionem soni concurrunt, moventur localiter ad tantum spatij, ad quantum sonus extenditur & multiplicatur: ergo debet necessario produci in aëre.

CONCLUSIO VI.

46. Non solum aër, sed etiam aqua est medium aptum ad recipiendas species soni. Hæc est communis contra *Hurtadum hic*.

Probat: quia experientia constat pisces sonos in aëre apud nos excitatos audire, nosque pariter motus sub aquis ab iis editos, & fragorem lapidum sub aquis se mutuo collidentium audire. Dicere autem quod hoc accidat ratione aëris in poris aquæ inclusi, est diuinare absque fundamento.

Confirmatur: quia nihil impedit, quo minus aqua sit subiectum sufficiens ad recipiendum speciem soni; & quemadmodum species coloris non solum per aërem, sed per vitrum deferretur, non est vllum inconueniens, quin similiter species soni per aërem, & aqua deferri possint. Nec refert quod Philosophus dicat medium, in quo fieri debet sonus, esse aërem; nam loquitur de medio magis accommodato, & per quod communis deferretur.

CONCLUSIO VLTIMA.

47. Tria corpora realiter distincta requiruntur ad productionem soni, quæ tamen non debent esse semper discontinua. Hæc est communis, & *probat*: quia si aliquando non requirerentur, maxime, quando excitaretur sonus percutiendo aërem virga, hoc enim exemplo vtuntur ad uersatij ad probandum oppositum: sed tum concurrunt tria realiter distincta, nempe virga, & duæ partes aëris,

quæ diuiduntur. Et ex hoc ipso probatur secunda pars, nam illæ duæ partes aëris, quæ cum virga concurrunt, continuantur inter se. Quod vero aliquando etiam concurrant tria corpora realiter discontinua, patet quando excitatur per collisionem duorum lapidum, v.g. tum enim illi duo lapides, & aër concurrunt, quæ omnia inter se non solum distincta, sed discontinua sunt.

QVÆSTIO III.

De olfactu.

IN interiori parte nasi reperiuntur duæ carunculae similes extremitatibus mammillarum, quas propterea carunculas mammillares appellant, seu processus mammillarum; præterea sunt ibi rami nervorum, quos vocant membranam narium. Hoc supposito, aliqui putant sensorium olfactus esse ventriculos, seu sinus anteriores cerebri, à quibus deriuantur prædictæ partes reperiæ intra nasum. Alij putant illud sensorium esse nervos descendentes à cerebro. Communiter vero tenetur carunculas mammillares esse sensorium odoratus.

CONCLUSIO I.

48. Probabilius est carunculas mammillares esse sensorium olfactus. Hæc, ut dixi, est communis cum *Philosopho 2. de anima text. 10.*

Probat: quia nihil aliud conuenientius assignari potest.

Confirmatur primo, contra primam sententiam: quia sicut ceteri sensus externi habent suum sensorium in parte aliqua inclusa in toto organo deferuiente ad sensationem; ita etiam de olfactu dicendum est: ergo non debet collocari in vlla parte cerebri.

Confirmatur secundo, contra secundam sententiam: quia nervi illi extenduntur ad exteriores partes nasi, in quibus non sentimus odores; & quia quemadmodum visus, & auditus non habent sensorium in nervis precedentibus à cerebro, ita nec olfactus in illis collocari debet, præsertim cum nulla sit ratio, quæ ad id vergeat, vel experientia.

49. Obiicies primo: cerebrum recreatur odoribus: ergo est organum olfactus.

Respondet negando consequentiam, quia non recreatur per odores percipiendos ipsos, sed quatenus ipsi habent, vel secundum se, vel secundum qualitates concomitantes conuenientiam aliquam physicam cum cerebro.

Obiicies secundo: secundum *Philosophum* nares sunt organum odoratus.

Respondet ipsum non intelligendum de organo, in quo immediate fit olfactus, sed de instrumento, per quod deferretur odor ad sensorium: vel certe capit nares pro integro naso quatenus constituitur ex omnibus partibus interioribus, & exterioribus, & sic potest vocari organum olfactus, sicut oculus organum visus, quamvis non in omni parte ipsius fiat olfactio immediate, sed in mammillis, sicut non in omni parte oculi fit visio, sed in pupilla, aut aliqua alia parte eius.

CONCLUSIO II.

50. Odor est obiectum proprium adequatum olfactui, & optime describitur esse qualitas perceptibilis à solo sensu olfactui. Hæc est communis, & solum negari potest quoad secundam partem, ab illis, qui eum putant esse substantiam.

Probat autem prima pars: quia omnis odor potest percipi ab olfactu, & nihil aliud potest olfactus percipere præter odorem, quod non possit ab aliis sensibus percipi: ergo. Dixi autem, quod non possit percipi ab aliis sensibus, quia sensibile commune aliquod potest percipi ab odoratu, quod non est odor, at illud potest ab aliis sensibus percipi.

Probat secunda pars: quia per illam descriptionem potest distingui ab aliis sensibilibus: à propriis quidem, per hoc quod percipiatur ab odoratu, à communibus vero per hoc quod à solo odoratu sit perceptibilis. Quod

Vuu autem

Carunculae
mammillares
sunt
sensorium
olfactus

Sonus non
producit
species
sui prius
in vno lo-
co & pos-
tea in
alio.

Cur lux
citius vi-
deatur
quam so-
nus au-
diatur.

Quomo-
do fit
echo.

Sonus
produci-
tur in aë-
re tanquam
in subie-
cto.

Aqua etiam
recipit
species
soni.

Tria cor-
pora rea-
liter di-
stincta re-
quiruntur
ad sonum.

Odor est
obiectum
adequatum
olfactus.
Eius des-
criptio.

autem sit qualitas patet, tum quia obiectum cuiusvis alterius sensus externi est qualitas, tum quia nulla alia substantia est per se sensibilis: nec dici debet absque ratione evidenti quod obiectum huius sensus sit substantia, aut quod hæc sola substantia sit sensibilis; tum quia quando magna Ecclesia repletur odore ex vnguento aliquo aut fumo odorifero vel electo, non est verisimile substantiam aliquam per totam Ecclesiam produci.

31. *Dices*: non debere totam repleti substantia odorifera, quia sufficit illam substantiam esse in parte Ecclesiae, unde emittat species intentionales.

Contra, quia ablata illa substantia odorifera, v. g. electo, adhuc maneret odor: ergo odor ille non causatur à speciebus intentionibus, quia hæc nequeunt esse absente obiecto.

Dices secundo: posse manere odorem in eo casu, quia licet auferretur substantia principalis odorifera, manerent tamen exhalationes odoriferae ab ipsa, per aërem transfusa.

Contra: quia non est verisimile quod tot exhalationes à corpore odorifero emittantur absque notabili extenuatione ipsius, quot essent necessariae ut tantus odor maneret, eo ablato, in tot locis in quibus poni posset.

32. *Obicitur*: Philosophus 1. de sens. & sensib. c. 1. ait odorem esse vaporem; sed vapor est substantia: ergo & odor.

Respondetur, cum intelligendum de odoris subiecto, qui aliquando potest esse vapor.

Confirmatur hæc explicatio: quia negat c. 5. eiusdem libri odorem esse vaporem: ergo quando dixit quod esset vapor, non loquebatur in eodem sensu in quo negabat eum esse vaporem, sed in alio sensu, quando autem negat eum esse vaporem, hoc intelligendum est in sensu formali, propter fundamenta Conclusionis, & consequenter quando asserit eum esse vaporem, intelligendus est non in sensu formali, sed in alio aliquo.

CONCLUSIO III.

53. *Odor est qualitas secunda non productiva alterius odoris sibi similis, deferreturque per medium aërem aut aquam aliquando realiter, aliquando solum intentionaliter.* Hæc quoad primam partem est omnium, & probatur: quia alias aliquod ex elementis, in quibus primæ qualitates sunt diuersæ, esset odoriferum, contra experientiam.

Secunda pars est communis contra *Arriagam* & probatur: quia nulla alia qualitas sensibilis secunda est actiua sui similis: ergo nec odor debet dici sic actiua, nisi constet aliqua ratione particulari, quod sit sic actiua; id autem non constat: ergo.

Confirmatur: quia si esset aliqua ratio, ob quam deberet illa actiuitas odoribus attribui, maxime esset experientia, quam proponit *Arriaga* de electo relincente odorem in manibus & vase, in quo conseruatur tam tenaciter, ut etiam si lauentur, remaneat. Sed hæc experientia non sufficit: ergo.

Probatur minor: quia ille odor non potest esse qualitas producta in manu, sed exhalatio adherens ipsi; quia si esset talis qualitas, non desineret successu temporis absque qualitatis contrariæ productione, aut mutatione aliqua facta ex parte subiecti, quæcumque enim qualitas potest manere in subiecto naturaliter per aliquod tempus, deberet in ipso manere semper, nisi mutetur subiectum aliquo modo, vel intrinsece vel extrinsece, ut patet ex principio vulgari: idem manens idem semper facit idem. Quod intelligi debet de causa naturaliter agente. Quod autem remaneat odor lautis manibus, oritur ex nimis firma adhesionem exhalationum odoriferarum, non ex alio capite.

Tertia pars est communior, contra eundem putantem non deferri odorem intentionaliter per vllum medium.

Probatur autem: quia sæpe aër, qui est medium per quod deferitur odor, retinet odorem ablato obiecto odorifero principali: sed hoc non potest fieri nisi deferretur realiter per medium: neque enim species intentionales externæ manere possunt absque suo obiecto.

Deinde non est verisimile quod odores deferantur realiter ad tantam distantiam ad quam percipiuntur à

vulturibus, qui ad multa millia absentes cadauerum mortuorum sentiunt odores: ergo per aliquam partem istius medij deferuntur intentionaliter tantum. Quod autem deferantur per aërem tanquam medium, ex eadem experientia constat, & non minus constat quod deferantur per aquam, experientia piscium accedentium ad ripam fluminis quando afferuntur cibi grati, quos nec dum vident.

Aduertendum autem, quod quando dictum est, odores deferri per medium realiter, id intelligi debeat sic, ut non producat in medio qualitas odorifera, sicut vult *Arriaga*; sed quod exhalationes odoriferae exeant à corpore odorifero per medium.

34. *Dices*, si odores diffunderentur per medium mediantibus exhalationibus huiusmodi, deberet extenuari corpus odoriferum post exitum plurimarum exhalationum: sed hoc est contra experientiam.

Respondetur, negando minorem, nam quamuis non tam cito appareat extenuatio, tamen reuera accidit aliqua iuxta proportionem exhalationum, & naturam corporis.

Obicitur contra tertiam partem, si odores deferrentur per medium intentionaliter, sentirentur ut distantes: sed hoc est falsum.

Respondetur negando minorem, in casu enim quo deferuntur per species solummodo, sentiuntur ut distantes, licet imperfectiori forte modo, quam sentitur sonus ut absens, sicut sonus minus perfecte sentitur ut distans, quam color.

35. *Quæritur* hic, an sensus odoratus sit perfectior in brutis, quam in hominibus, & id quæri posset de aliis sensibus. Ratio autem dubitandi est, quia pro parte affirmatiua facit illud vulgare Carmen,

Nos aper auditu, lynx visu, simia gustu,

Vultur odoratu, præcedit aranea tactu.

& præterea authoritas Philosophi 2. de anima c. 9.

Pro altera vero parte facit, quod anima in hominibus sit perfectior quam in brutis, & quod consequenter videatur exigere perfectiores potentias sensitivas.

Circa hanc difficultatem aliqui putant potentias sensitivas omnes esse simpliciter perfectiores in hominibus, sed aliquas tamen esse secundum quid perfectiores in aliquibus brutis, quatenus scilicet ad longiorem distantiam & maiori cum facilitate possunt operari, & iuxta hoc intelligunt prædictum Carmen & Philosophum.

Ego tamen existimo, sicut conceditur potentiis brutorum maior perfectio quantum ad percipiendum obiectum in maiori distantia, & minori cum difficultate: ita etiam concedi ipsis posse maiorem perfectionem simpliciter in ratione potentiae sensitivæ, modo non consideretur id, quod materialiter dicunt potentiae sensitivæ, nimirum esse potentiam exigentem animam talem vel talem; quod addo, quia si sic considerarentur, absque dubio potentiae sensitivæ humanæ deberent esse perfectiores, quia exigunt perfectiorem animam, cui etiam in nostra sententia ex parte identificantur. Itaque in hac controversia abstrahendum est ab illa consideratione & solum consideranda sunt potentiae in ordine ad actus & obiecta, & etiam ipsæ actus non debet considerari ut actus natus subiectari in tali subiecto, sed solum considerari debet ut perceptio talis obiecti, abstrahendo ab aliis rationibus in ipso inclusis. Sic autem si res consideretur, potius dicendum est, quod excedant potentiae aliquorum brutorum potentias sensitivas humanas: nec est villo modo necessarium quod homo, quamvis sit perfectior brutis, & habeat animam perfectiorem, habeat etiam omnes facultates perfectiores; sed sufficit quod habeat plures, aut vnam excedentem cæteras facultates in quibus exceditur.

Quæritur secundo, ex qua mixtione primarum qualitatum resultat odor.

36. *Respondetur* solet communiter cum Philosopho de sensu, & sensibili cap. 5. quod ex mixtione in qua siccum vincit humidum, & calor dominatur: idque colligitur experientia, quia odorifera parum spirant odoris in frigore, quod procedit ex defectu dominantis caloris: deinde quando

Ex qua mixtione primarum qualitatum resultat odor.

Odor est qualitas secunda non productiva alterius similis.

Odor deferretur intentionaliter per medium.

quando nimis humida sunt, aut organum ipsum nimia distillatione humescit, vix percipiuntur ob defectum prævalentis siccitatis.

Quando autem opponitur alia experientia, quod idem cibus sit quandoque boni odoris & saporis, sapor autem non minus requirit dominium humiditatis, quam odor siccitatis, nec possit fieri, ut in eodem cibo utraque qualitas dominetur.

Responsio melior adhiberi solita est quod idem cibus sit saporis & boni odoris, non secundum easdem partes, propter obiectionem, sed secundum diuersas. Hæc est communis doctrina.

Ego tamen puto rem esse incertam, & potius inclinor ad existimandum quod odores omnes non exigant prædominium siccitatis in omni corpore, & quod aliqua humida possint esse odorifera sicut aliqua sicca. Mouet ad hoc, tum prædicta experientia de cibo, cui non satisfit per recursum ad diuersas partes: tum quia illa diuersitas partium non apparetur quia quamuis adesset, reuera, nulla pars esse potest, quæ non sit aut possit esse humida: tum etiam quia odores extremi, hoc est maxime oppositi non videntur exigere posse prædominium eiusdem qualitatis; sed potius vnus deberet exigere prædominiū vnus v. g. humiditatis, & alter alterius oppositæ v. g. siccitatis: & quod dico de siccitate, intelligi potest etiam de calore seruata proportionem.

57. *Ad experientiam autem, quibus communiter sententia innititur, responderi potest ad primam, defectum spirandi odoris in frigore non oriri necessario, ex eo, quod diminuat calor corporis odoriferi: cuius signum esse potest, quod si introduceretur in locum frigidum subito non spiraret odorem tantum quantum alias, sed ex eo potius quod aer frigidus non tam facile admittat exhalationes odoriferas. Posset etiam contingere, ut corpus tantum spiraret tum odoris, quantum alias, sed quod organum frigidum non esset tam dispositum ad illos percipiendos: hinc autem non sequitur vlla ratione quod odor ipse exigit prædominium caloris.*

Ad secundam experientiam dico imprimis, impedimentum ortum ex humiditate organi non facere ad rem, quia inde non sequitur quin odor posset provenire ex humiditate aliquando sicut ex siccitate; sed solum sequitur quod humiditas tolleretur dispositionem requisitam ex parte organi, dispositio autem requisita ex parte organi, non debet esse dispositio requisita ad productionem obiecti, quod ab organo sentiri debet. Alterum etiam impedimentum ex parte humiditatis obiecti, quod magis facit ad rem, non concludit, quia posset provenire non ex eo, quod requireretur siccitas ad odorem, sed quod humiditas impediret egressum exhalationum.

Deinde illa experientia licet quandoque habeatur de aliquibus odoribus, non tamen de omnibus, imo opposita videtur haberi in cibo sapido & odorifero.

Ad authoritatem Philosophi, qui ea mouetur, responderi poterit, eum loqui ut plurimum, non vniuersaliter.

QVÆSTIO IV.

De Gustu, & Tactu.

58. *Lingua, quam instrumentum esse gustandi experientia docet, ex duabus potissimum partibus consistit, nempe ex duobus nervis derivatis à cerebro per mediam linguam, hinc atque inde in utraque parte alios minores, instar ramusculorum, nervos à se extendentibus ad utramque linguæ partem, & ex carne rara spongiosa ac porosa: unde difficultas est, in quam ex his partibus consistat sensorium gustus.*

CONCLUSIO I.

Sensorium gustus sunt nervi prædicti. Hæc est communis cum Philosopho hic l. 2. text. 100. & probatur magis authoritate, quam ratione vlla; quantum enim ad rationem attinet, tam posset sensorium illud collocari in carne, quam in nervis: imo fortassis potius in carne, quia illi nervi non magis requiri debent ad gustum, quam alij ner-

ui correspondentes requirantur ad auditum, & visum: sed nervi correspondentes istis aliis potentiis non sunt sensorium illarum, sed requiruntur ad hoc, ut per eos transmittantur species ab illis potentiis ad potentias internas, & ut à cerebro descendant spiritus animales: ergo similiter posset dici de nervis linguæ. Sed quia non est necesse ut omnes potentie habeant convenientiam in sensorio, & quia etiam est aliqua disparitas inter nervos linguæ, & nervos auditus, ac visus, quia nervi linguæ intra ipsam linguam reperiuntur, alij autem isti nervi non includuntur intra oculum, aut aurem, licet pertingant ad ipsa, propterea tenenda est Conclusio. Posset etiam fieri quod sensorium huius potentie sit non solum nervi illi, sed etiam caro, propter similitudinem quam habet hæc potentia cum tactiva, cuius sensorium non solum in nervis, sed in carne reperitur diffusum.

CONCLUSIO II.

59. *Sapor, qui est obiectum adequatum Gustui, bene describitur esse qualitas percipibilis à gustu: ex quoniam autem temperamento primarum qualitatum oritur omnino incertum est, quantum communiter dicatur resultare ex mixtione, quæ calor, & humiditas vincunt. Hæc est quoad primam partem communis, & quoad utramque partem patet ex dictis de odore, de quo ac de sapore, quantum ad hanc resolutionem, eadem prorsus est ratio.*

CONCLUSIO III.

60. *Organum Tactus non solum diffunditur per nervos per totum corpus extensum undequaque, sed etiam per carnem. Hæc est Suarez hic cap. 7. Aversa qu. 54. sect. 13. Arriaga, & aliorum plurimorum, contra Complutenses disp. 14. n. 72. plures alios pro se citantes.*

Probatur autem experientia qua constat sentire nos tam bene in carne, quam in nervis: ergo cum nulla ratio probet oppositum, debet dici quod in utroque fiat sensatio, & consequenter, quod utrumque sit sensorium tactus.

Probari etiam solet authoritate Philosophi 1. de historia animalium cap. 4. & 2. de partibus animalium cap. 1. ubi dicit carnem esse sensorium tactus: sed si caro sit sensorium eius, non dubium quin etiam nervi sentiant: ergo utrumque erit sensorium.

Verum, quandoquidem hic l. 2. text. 116. dicat carnem non esse sensorium, propterea existimo eum fuisse dubium de hac re, atque aliunde, quam ex eius authoritate utramque sententiam confirmari debere.

61. *Obijciat primo, authoritatem Scotti q. 2. de anima, ubi nervos solos videtur proponere tanquam sensorium tactus.*

Respondeo eum ita sensisse probabiliter cum Philosopho. Obijciat secundo, organum tactus debet esse continuum cum organo sensus communis, qui est in cerebro, sed caro non est sic continua: ergo caro non est organum tactus.

Confirmatur: quia alias tactus haberet plura organa distinctæ rationis. Sed hoc est inconueniens: ergo.

Respondeo negando minorem, caro enim continuatur cum nervis, & hi cum sensu communi, & ita caro mediate continuatur cum sensu communi, quod sufficit.

Ad confirmationem respondeo distinguendo maiorem: diuersæ rationis materialiter, concedo maiorem: formaliter & in esse potentie tactivæ, nego maiorem, & similiter distincta minore negatur consequentia.

62. *Obijciat tertio ex Complutensibus: sensibile supra sensum positum impedit sensationem; sed obiectum tactus debet poni supra carnem, ut sentiat: ergo caro non est sensorium tactus.*

Confirmatur: quia organum tactus debet esse terreum, caro autem non est terrea, sed ærea; ergo.

Respondeo, quidquid sit de maiori, quam negavi supra, quatenus extenditur ad omnes sensus, & præsertim ad sensum gustus, ac tactus; sed quidquid inquam sit de hoc, Respondeo negando consequentiam, quia solum sequitur quod caro illa supra quam immediate ponitur tangibile, non percipiat illud, non vero sequitur quod alia caro vicina non percipiat ipsum. Et argumentum retorqueri potest, quia si incideretur caro, & tangeretur immediate nervus, non est dubium, quin sentiretur illud

V u u 2 quod

Sensorium
gustus sit
nervi in
lingua re-
peri.

Sapori
deteri-
pio.

Organum
tactus dif-
funditur
per carnem
& nervos;

quod tangeret ipsam, & tamen immediate supra nervum poneretur: ergo nervus non esset sensorium tactus, si valeret prædictus discursus.

Ad confirmationem respondeo sensorium tactus non debere esse magis terreum quam sit caro: unde, vel non debet esse terreum omnino & sic negari debet maior; vel caro est terrea, & sic negari debet minor.

CONCLUSIO IV.

63. *Tactus, & Gustus sunt potentia realiter, & specie distinctæ.* Hæc est communis; & probatur, quia habent actus distinctæ rationis, ut patet ad sensum, & una potest haberi absque altera: nam quamvis potentia gustativa nequeat esse absque tactiva, tamen tactiva potest esse absque gustativa, est enim in manu, ubi non est gustus.

Dico, potentiam gustativam simul cum tactiva esse diffusam per totum corpus, licet non exerceat actus, nisi in lingua, quia in lingua sola reperit dispositiones ad tactum requisitas.

Contra, quia nulla est ratio, ob quam deberet tam inutiliter diffundi per reliquas partes corporis, in quibus nunquam in ullo casu debet, aut potest habere dispositiones requisitas ad gustandum. Et eodem fane modo posset dici, quod auditus, visus, ac odoratus deberent diffundi per totum corpus, & identificari tactui, quod est absurdum.

Dico secundo: quamvis hinc sequatur quod distinguatur realiter à sensu tactus residente in reliquo corpore; tamen non sequitur quod distinguatur realiter à sensu tactus residente in lingua.

Et si respondeas sensum tactus residentem in lingua esse eiusdem rationis cum sensu tactus aliarum partium, & consequenter sensum gustus, sicut non identificatur realiter tactui in aliis partibus, ita nec identificari posse in lingua.

Contra, quia non est necesse, ut omnes partes sensus tactus sint eiusdem rationis materialiter loquendo, ut patet ex dictis conclusionibus præcedentibus, hoc autem supposito posset illa pars tactus, quæ est in lingua, esse diversæ rationis materialiter ab omnibus aliis partibus, & ratione illius diversitatis materialis oriri posset ut uterque sensus in ea parte identificarentur realiter, quamvis formaliter distinguerentur.

Confirmatur hoc: quia siue ponamus sensorium gustus esse carnem linguæ, siue nervos, siue utrosque, certum est, quod tam nervi, quam caro linguæ possint tangere tam bene quam possunt alij nervi corporis, & alia caro: ergo non sunt ibi duæ substantiæ realiter distinctæ, quarum una esset tactiva, altera gustativa; sed una & eadem substantia, quæ est gustativa, est etiam tactiva, & consequenter potentiæ illæ ea in parte debent esse realiter identificate, maxime in nostra sententia, qui identificamus potentias substantiæ, sed & in Thomistica etiam sententia distinguente potentias ab anima, quia eadem substantia eiusdem omnino rationis non debet habere potentias diversas non subordinatas.

64. *Propter hanc replicam existimo, probabile esse quod gustus, & tactus in lingua identificentur, quantum ad partem in qua sit tactus; nec credo posse solui hanc rationem bene, nisi dicatur quod gustatio, & tactus non fiant in eadem parte linguæ, sed quod per totam linguam reperiantur dispersæ partes carniæ diversæ rationis, ita immixtæ inter se, ut non possint facile discerni à se invicem, in quarum aliquibus fiat tactus, & in aliis gustatio: hoc autem supposito distinguerentur realiter sine dubio.* At hoc ipsum cum non constet experientia, nec ratione, est profusum divinare, & multiplicare entia sine necessitate: unde mihi probabilius videtur gustum & tactum identificari in sensorio linguæ, quodcumque illud sit.

Nec refert quod remaneat aliquando facultas tactiva in lingua, desinente gustativa. Nam potest dici quod hoc non sit verum de tactiva, & gustativa in actu primo, quæ semper manent, sed de gustativa, & tactiva quantum ad actum secundum. Ratio autem cur posset esse tactiva expedita ad actum secundum, absque eo, quod gustativa esset sic expedita, esse posset, quod desinerent dispositio-

nes aliquæ requisitæ ad gustandum, quando non deficerent dispositiones ad tangendum.

Quod maxime confirmatur, tum quia aliquando non possumus audire, aut videre ob aliquas indispositiones, absque iactura tamen potentiæ visivæ, aut auditivæ in actu primo: ergo similiter possemus non posse gustare ob similes indispositiones, manente integra potentia tactiva in actu primo; tum quia quando perditur potentia gustativa, non perditur ipsa substantia carniæ, aut nervorum linguæ, nec tollitur ab illis anima: ergo nihil substantiæ illius, quæ est gustativa, perditur: sed quamdiu nihil ipsius perditur, non potest deperdi potentia ipsi identificata: ergo non deperditur tum potentia tactiva in actu primo, sed solum perducuntur dispositiones ad habendum gustationem requisitæ.

CONCLUSIO V.

65. *Non sunt duo tactus realiter distincti, quorum unus haberet pro obiecto unam contrarietatem nempe humiditatem, & siccitatem, alter alteram, nempe calorem, & frigus.* Hæc est communiter contra Averroem, & Agidum 2. de anima text. 108. Avicennam 6. nat. de tactu. Landunum quest. 27. Tolerum ad prædictum textum Philosophi. Quorum sententia attribuitur Scoti quest. 1. de anima. Sed prorsus immerito, quia ille non ait esse plures tactus realiter, sed tantum formaliter distinctos, ut patet ex propriis verbis ipsius. Respondeo, inquit, quod sensus tactus sunt formaliter duo.

Probatur conclusio: quia nulla est necessitas eos multiplicandi, quandoquidem non sint separabiles, nec quoad organum, nec quoad actum; sed quandoquidem nulla pars corporis sit quæ possit tangere unam contrarietatem, quæ non possit tangere alteram, nec unquam potest esse apta ad percipiendam unam, quin pariter apta sit ad percipiendam alteram.

Confirmatur efficaciter per ea quæ dicta sunt paulo ante de identificatione gustus, & tactus; nam sine dubio omnes tactus debent realiter potius identificari quam gustus, & tactus vllus, quod credo omnes concessuros.

66. *Obiicit: tactus percipit simul humidum, & calidum in eadem parte subiecti simul & semel, ut patet, si quis immittat manum suam in aquam calidam; tum enim sentiet calorem, & humiditatem aquæ: sed unus sensus non potest habere duos actus simul circa obiecta disparata præsertim non subordinatos: ergo debent necessario esse duo tactus in illa parte, quibus percipiuntur istæ qualitates.*

Quod si dicas non esse tum duos actus, sed unum. Contra est primo, quod unus sensus nequeat etiam habere unum actum circa duo obiecta disparata. Secundo, quia si removeretur humiditas, maneret eadem sensatio caloris; & si removeretur calor, maneret eadem sensatio humiditatis: ergo sunt duæ sensationes.

Confirmatur, quia intellectus ipse non potest habere duos actus simul circa obiecta disparata præsertim, nisi conferendo illa ad se invicem: ergo multo minus id competere potest sensui materiali imperfectiori.

Confirmatur secundo, quia secundum Philosophum 2. de anima text. 107. unus sensus unus tantum est contrarietatis, hoc est, unus tantum sensus potest extendere se ad qualitates unius contrarietatis, verbi gratia, ad calorem, & frigus, non vero ad has, & etiam ad humiditatem, & siccitatem.

Respondetur negando minorem: sicut enim una potentia visiva realiter potest simul videre albedinem, & nigredinem, ut patet experientia, ita unus tactus realiter potest simul & semel percipere calorem, & humiditatem.

Quod si dicas visum per unum actum non videre illa, aut si vider per duos, utrumque non esse perfectissimum actum, aut utrumque non haberi in una parte oculi, sed unum in una parte, & alterum in altera.

Similiter prorsus discurre potest de tactu, dum sentit illas duas qualitates: neque ratio non experientia aliquid quantum ad hoc magis probat de tactu, quam de visu, aut è contra.

Ad primam confirmationem respondeo primo, intellectum simul

Tactus, & gustus sunt potentia realiter distinctæ.

Non sunt duo tactus realiter distincti, quorum unus haberet pro obiecto unam contrarietatem nempe humiditatem, & siccitatem, alter alteram, nempe calorem, & frigus.

Gustus, & tactus in lingua identificantur.

simul & semel posse apprehendere duo obiecta disparata, unde nego antecedens. Quod si hoc non esset verum, neganda esset consequentia, quia non est necesse ut omnis perfectio competens inferiori, competat etiam superiori seu perfectioni rei: sicut nec aurum potest producere aliud aurum sibi simile, quamvis calor imperfectior possit producere alium calorem sibi similem.

Ad secundam confirmationem respondeo Philosophum intelligendū de vno sensu formaliter, non de vno realiter.

CONCLUSIO VI.

68. Obiectum adequatum tactus est illud quod potest percipi per illum, illud autem non habet aliquod unum nomen ab-solutum, sicut habet obiectum gustus & auditus, & odoratus; nec comprehendit solas qualitates primas. Hæc conclusio quoad duas primas partes debet esse communis omnium; sed quoad tertiam videtur esse contra communem.

Probatur prima pars, quia sine dubio potest percipere quicquid est perceptibile per ipsū, & nō potest percipere aliquid aliud: ergo illud est obiectum adequatum eius.

Probatur secunda pars: quia non potest assignari nomen unum impositum ad significandum ipsum; nec hoc est mirum, quia neque etiam est impositum nomen ad significandum obiectum adequatum visus, quod dicatur de omnibus obiectis quæ ab ipso percipi possunt.

Probatur tertia pars: quia sentit tactus dolorem ex compressione facta per applicationem alterius corporis duri, nec tum expetit se percipere ullam ex primis qualitatibus: imo si tale corpus priuaretur omnibus qualitatibus primis, non minus causaret illum dolorē: ergo dolor ille non causatur per perceptionē qualitatum primarum.

Confirmatur, quia sentit duritiem, & molitiem, quæ secundum plurimos sunt qualitates secundæ: ergo non solum sentit primas qualitates.

CONCLUSIO VII.

69. Non solum qualitas tangibilis inherens ipsimet animali percipitur a potentia tactiva eius; sed etiam illa, quæ inheret obiecto externo, quando applicatur debite, non vero sentitur qualitas obiecti externi per qualitatem inherentem. Hæc est communis.

Probatur prima pars: quia sentimus frigus & calorem nobis ipsis inherens etiam quando accedimus ad locū calidum, in quo non est frigus, & calor extrinsecus, quæ sentiremus. Nec in hoc potest esse difficultas: sed dubitari posset, an frigus inherens percipiatur ab eadem parte, cui inheret, an vero ab alia parte continua & vicina.

Ad quam dubitationem respondent Complutenses disp. 14. n. 7. ea percipi ab alia parte, propter duas rationes, prima est quod sensibile contiguum sensui impedit sensationem: ergo multo magis sensibile inherens illam impedit. Secunda, quia qualitas sensibilis non potest sentiri a tactu, nisi alterer ipsum prius physica, & reali alteratione: sed qualitas inherens nequit sic alterare partem cui inheret: ergo non potest sentiri ab illa parte.

Verum neutra ex his rationibus subsistit: non quidem prima quia illud axioma non est verum in omnibus sensibus: non etiam secunda, quia aut falsa est maior, aut tam dubia, quam hoc ipsum quod per hanc rationem probatur, ut postea magis apparebit.

Confirmatur hoc breviter: quia duæ manus æquæ calidæ applicatæ sibi inuicem sentiunt calorem suum mutuum, & tamen neutra alteram mutat alteratione reali, & physica: ergo talis alteratio non requiritur ad tactum.

70. Nihilominus probabilius existimo non percipi qualitates primas inherentes ab eadem parte subiecti, cui inheret: cuius ratio à priori non est alia, quam quod nō habeat virtutem immutandi intentionaliter illam partem, ut colligitur à posteriori ex eo quod non sentiamus qualitates nobis inherentes, in eo gradu in quo sentimus qualitates extrinsecas nobis applicatas.

Probatur secunda pars conclusionis experientia quotidiana, quæ constat nos percipere obiecta aliqua nobis applicata, esse valde calida ac frigida, etiam antequam possint in nobis tantum caloris producere, quantum in nobis sentimus.

Confirmatur prædicto exemplo de duabus manibus æquæ calidis aut frigidis, quæ sentiunt se mutuo esse sic frigiditas aut calidas, & tamen non calefaciunt, nec frigefaciunt se mutuo.

Probatur tertia pars conclusionis: quia qualitas inherens non est nec principium eliciendi sensationem respectu qualitatis externæ, nec dispositio ad recipiendam illam sensationem necessariam; nec potest assignari in quo genere causæ, aut conditionis requireretur.

Confirmatur, quia calor externus si sentiatur, habet ex se virtutem sufficientem ad hoc ut determetur potentia ad sensationem sui, siue dicatur determinare ipsam per speciem, siue sine specie impressa: ergo calor internus nō requiritur ad ipsum sentiendum.

Confirmatur secundo, quia manus calida sentit vehementissimum frigus corporis alterius antequam ipsamet possit frige fieri cum proportionem sufficientem ad frigus quod sentit: ergo frigus intrinsecum non requiritur ad percipiendum frigus extrinsecum.

71. Obiicit contra secundam partem: si quis esset applicatus immediatè Soli, sentiret vehementissimum calorem nō minus quam si esset applicatus immediatè igni, & tum videretur sibi sentire calorem externū, non minus quam quando applicatur igni: sed tamen non sentiret calorem externum, sed internum, quandoquidem Sol nō sit formaliter, sed virtualiter calidus: ergo quando applicatur igni non sentit calorem externum sed internum, & consequenter nūquam sentit calorem externum, quia si vnquam sentiret, maxime quando applicaretur igni.

Responderi posset ex Suariorum, in tali casu sensurum quidē tactum calorem externum, sed decipiendum tamen, quia reuera talis calor non existeret: proveniret autem illa sensatio à calore virtuali Solis, quia natus est producere species intentionales, quibus representari possit calor formalis, sicut lumen natus est producere species representativas coloris, ut patet in lride, in qua apparent oculo colores, & non sunt.

Sed hæc responsio non placet primo, quia non est vlla ratio unde colligatur quod calor virtualis Solis habeat illam virtutem; nec bene sequitur ex eo quod lumen habeat virtutem determinatiuam in aliqua dispositione ad visionem apparentium colorum, quod calor virtualis Solis habeat similem virtutem determinatiuam ad sensationem caloris apparentis. Secundo, quia obiectio facilius solui potest alio modo, ut statim patebit. Tercio, quia sensatio externā debet terminari ad aliquod obiectum realiter existens, & sic etiam visio colorum apparentium terminatur ad lumen, seu lucem: ergo illa sensatio quæ perciperetur calor in Sole, deberet habere aliquod obiectum reale, sed non haberet: ergo non daretur talis sensatio. Probatur minor, quia non potest assignari aliquod obiectum aliud ab ipso calore virtuali: sed calor virtualis Solis non est accidens, sed ipsamet substantia Solis, quatenus productiva caloris. Substantia autem nulla est per se sensibilis sensui externo, ut faceret ipsamet Suares cum communissima sententia.

72. Itaque responderi potest melius, negando quod statim ad tactum Solis sentiretur calor, sicut sentitur ad tactum ignis: sed solum sentiretur calor tum iuxta proportionem caloris qui produceretur à Sole in ipsamet re tangente; & facile posset quis ex diuersitate immutationis, quam in se sentiret, colligere non habere se idem fundamentum ad iudicandum quod Sol esset formaliter calidus, quod habet ad id iudicandum de igne.

Hæc eadem experientia adduci solet ad probandum quod calor inherens sentiatur; sed si hoc intelligatur sic, ut velit calorem inherentem sentiri in eadem parte in qua inheret, id non sequitur; neque ex experientia quæ tum habetur, aliud colligi potest, quam quod sentiatur calor inherens: an autem sentiatur ab eadem parte, an ab alia parte distincta vicina, aliunde deduci debet.

CONCLUSIO VIII.

73. Tactus potest sentire qualitatem primam æqualitatem sensationis cum qualitate sibi inherente, non tamen sensatione, quæ possit discerni, quod sensatio causetur primæ.

Vuu 3

Tactus potest sentire qualitatem primam sensationis cum qualitate sibi inherente, non tamen sensatione, quæ possit discerni, quod sensatio causetur primæ.

Non solum qualitas interna, sed externa percipitur a tactu.

à qualitate quæ tangitur quam à qualitate rei tangentis quam autem ad experientiam, ad huiusmodi enim sensationem requiritur quod qualitas, quæ sentitur excedat in intensione qualitatem organi sentientis. Hæc quoad primam partem est minus communis, & quoad tertiam communissima.

Probatur prima pars, experientia duarum manuum æquæ calidarum, quæ sentiunt se mutuo affectas calore & duritie, aut mollietate.

Probatur secunda pars, etiam experientia, quia nunquam possumus experiri quantum ad sensum nostrum moveri nos ad sensationem à qualitate alicuius obiecti, nisi quando obiectum in illa qualitate excedit qualitatem nobis inhaerentem.

Solet probari hæc pars ratione: quia organum tactus debet esse in potentia ad qualitates quas tangere potest, sed non est in potentia ad qualitates eiusdem intensiois: ergo non potest sentire qualitates eiusdem intensiois.

Confirmatur: quia primæ qualitates non possunt intentionaliter immutare organum, nisi prius immutent illud physice & realiter: sed qualitates eiusdem intensiois non possunt sic movere: ergo.

74. *Hæc probatio opponi posset contra primam Conclusionis partem*: sed responderi facile potest distinguendo maiorem: quas potest tangere tactu, quo discerni posset ex qua parte esset qualitas tacta, transeat; alio tactu, nego: & similiter distingui potest maior confirmationis: non potest movere intentionaliter producendo sensationem, in qua perciperetur distincte in qua parte esset qualitas tacta, concedo, in qua id non perciperetur, nego.

Sed neque valet proterus ad probandam hanc ipsam secundam partem, quia manifeste petitur principium in utraque maiori tam probationis quam confirmationis, & quicumque negaret hanc partem conclusionis, æquæ illas debere negare.

Dices cum Complutensibus: Organum sensus debet pati ab obiecto sensibili: ergo oportet organum esse in potentia ad sensibile, & consequenter non debet habere in se qualitatem quam sentit.

Confirmatur: quia secundum Philosophum libro 2. de anima: Oportet sicut debens sentire album & nigrum neutrum ipsorum habere actu, potentia vero utrumque; sic autem & in aliis & in tactu neque calidum neque frigidum.

Respondet distinguendo primum consequens secundum quod debet pati ab ipso, concedo; secundum aliam rationem, nego consequentiam. Itaque sensus non debet esse in potentia ad sensibile, nisi quatenus à sensibili potest recipere sensationem; ad hoc autem impertinens est quod habeat in se qualitatem similem qualitati illi sensibili, aut quod non habeat; quamvis enim haberet illam, adhuc non haberet sensationem alterius qualitatis, & consequenter esset in potentia ad illam.

Ad confirmationem respondeo, si esset proportio inter sensum visus & tactus, quantum ad non habendum in se obiectum, quod percipere possunt, quod sequeretur tactu nullo modo posse habere qualitates tangibiles, neque quidem in gradu remisso, sicut pupilla non habet in se villo modo colores visibiles.

Itaque versus sensus istius loci est, quod sensus non debet habere in se illud ipsum obiectum quod sentit; licet habeat aliam qualitatem eiusdem speciei cum ipso; & hoc est probabilius, ut dixi inter probandum primam partem Conclusionis præcedentis: sed inde non sequitur, quod qualitas, quæ sentiri possit, debeat esse maioris intensiois.

75. *Melior ergo probatio conclusionis à priori* desumi debet ex eo, quod non possit calor ut duo obiecti extrinseci magis perfectam sensationem producere in parte organi sibi applicata, quam calor ut duo organi in alia parte, & consequenter ad hoc ut sit differentia inter sensationem provenientem ab obiecto extrinseco, & illam quæ provenit ab ipso organo, debet obiectum extrinsecum habere magis intensum calorem.

Obicitur contra primam partem conclusionis: si qualitas eiusdem intensiois cum qualitate inhaerente sensui

posset movere sensum, sequeretur quod in omnibus partibus corporis sentiremus qualitates nobis inhaerentes, qualibet enim pars aliam partem determinare deberet ad sensationem sui. Sed hoc est contra experientiam: ergo.

Respondeo negando minorem, licet enim non advertamus fortassis qualitatem nobis inhaerentem, nisi quædo est in excessu in aliqua parte, tamen inde non sequitur quin sit sensatio in nobis. Ratio vero cur non advertamus illam, est, quia illa sensatio est semper uniformis in nobis, & sensationes non afferentes voluptatem aut dolorem non solent adverti, nisi cum incipiunt de novo, aut cum habetur memoria de statu, quæ habuimus ante illarum productionem.

Dices, quando aliquis euigilat producuntur de novo sensationes omnes quotquot sunt: sed tum non advertuntur sensationes illæ provenientes à qualitatibus non excedentibus: ergo non sunt tales sensationes.

Respondeo, negando consequentiam: quia licet tum producantur de novo non debent adverti, quandoquidem non possit haberi cognitio de statu antecedenti, unde quantum ad experientiam, perinde est quod tum incipiant, ac quod inciperent, sed fuissent antecesser.

CONCLUSIO IX.

76. *Quod obiectum sensibile mutet realiter sensum tactus, est impertinens in ordine ad movendum ipsum intentionaliter*, & hoc sine loquamus de qualitatibus primis tangibilibus, sicut de secundis, ut est durities ac mollietate. Hæc est Runy huius quæst. 3. contra Complutenses disp. 14. num. 42. Sensus autem eius est quod calor, verbi gratia, ad hoc ut sentiatur à manu, non debeat caleficere manum, & si calefaciat, id omnino impertinens sit in ordine ad hoc quod sentiatur, adeo ut si per impossibile non calefieret manus à calore obiecti applicati, adhuc sentire posset illum calorem.

Probatur manifeste de duritie, & mollietate, quia hæc qualitates non sunt activæ, nec producunt qualitates sibi similes in sensu percipiente illas, ut patet experientia; ergo saltem hæc qualitates non debent necessario immutare sensum realiter producendo qualitatem aliquam, quæ non sit intentionalis, ad hoc ut immutent ipsum intentionaliter producendo in ipso sensationem, aut speciem impressam. Sed certè qualitates primæ, v.g. calor & frigus non debent esse minus activæ intentionaliter, nec magis dependentes ab alteratione physica & reali, quam qualitates illæ secundæ: ergo etiam qualitates primæ possunt movere sensum intentionaliter, quamvis non mutant ipsum realiter, & si de facto mutant etiam realiter, id tamen impertinens est ad mutationem realem.

Dices cum Complutensibus duritiem & mollietatem non esse activas quantum ad productionem qualitatum sibi similium, sed eas tamen esse productivas aliarum qualitatum innominatarum, quas etiam producunt in sensu à quo percipiuntur.

Contra, quia nec ratione nec experientia constat eas producere vllas tales qualitates: ergo gratissime id dicitur, & consequenter contra principium de non multiplicandis entibus sine necessitate.

Dices, experientia patet durum contactum exasperare manum mollem.

Respondeo, si hoc intelligatur de exasperatione aliqua, quæ sit formaliter per qualitatem, id esse falsum, & potius contrarium constare experientia, si vero intelligatur de exasperatione quæ fieret per compressionem partium substantialium & quantitativarum, & contritionem aliquarum partium, unde sequeretur inæqualitas in partibus istius rei molli, transeat, sed non facit ad rem.

77. *Probatur secundo conclusio*, universaliter: quia ad sensationem non requiritur aliud quam applicatio, secundum quam obiectum quod sentitur, possit concurrere vel secundum se immediate, vel secundum speciem sui cum sensu ad producendum sensationem; sed potest sic applicari absque immutatione reali sensus: neque enim per illam immutationem realem magis applicatur, quàm si non fuisset facta, ut est evidens.

Confirmatur, quia non potest ostendi in quo genere causæ vel

Tangibile in ordine ad movendum intentionaliter non debet movere realiter.

vel conditionis dependeret immutatio intentionalis facta à sensibili immutatione reali ab eodem facta.

Confirmatur secundo, experientia, quia constat duas manus æque calidas sentire se mutuo, cum tamen non possit alterare se mutuo alteratione reali calefactiva, quia alias simile ageret in simile.

Confirmatur tertio, quia manus frigida applicata subito rei valde calidæ, sentit maiorem calorem quam in ipsamet tam subito producat, ut patet experientia: ergo immutatio realis non requiritur ad intentionalem.

78. *Obicitur*, quo magis manus calefit ab igne, eo magis sentit calorem: ergo signum est quod calor tunc habeat producere intensiorem speciem, & consequenter quod habeat dependentiam in producendis suis speciebus ab alteratione calefactiva, adeo ut sicut non posset producere species intensas, nisi produceret calorem intensum, ita non posset producere species villo modo, nisi produceret calorem.

Respondetur distinguendo antecedens: calorem ipsummet ignis nego, calorem in se productum, concedo antecedens; & nego consequentiam. Itaque quo magis calefit, eo magis recipit intra se calorem, & ille calor receptus eo magis natus est producere species perfectiores in partibus aliis in quibus sentitur, si requirantur species; aut si non requirantur, eo magis natus est producere sensationem perfectiorem sui ipsius; sed inde non sequitur vlla ratione quod calor, qui sentitur, debeat producere calorem alium in parte sentiente.

79. *Obicitur secundo* ad probandum quod etiam durities & mollietates debeant mutare realiter sensum, ut percipiantur: est vna & eadem potentia tactiva, quæ percipit durum & molle, ac calidum & frigidum: ergo debet ab omnibus his qualitatibus eodem modo immutari, quo petit tactus ex sua ratione peculiari immutari ab obiecto tangibili; sed proprius & peculiaris modus quo tactus petit immutari à suo obiecto est, quod simul intentionaliter & realiter immutetur: ergo debet sic immutari à duritie & mollietate, si percipiat ipsas.

Probat minor, quia in hoc distinguitur tactus ab aliis sensibus, quod auditus, visus, odoratus, non petant immutationem materiale ex parte organi faciendam à visibili, audibili, odorabili; gustus vero licet petat talem immutationem, non tamen à re gustabili ut gustabilis est; hoc est, quatenus sapida est, sed quatenus humida. Tactus vero petat immutationem materiale à tangibili, ut rangibilis est.

80. *Confirmant hoc Complutenses* prolixo satis discursu: cuius summa est, quod sensus quo minus est perfectus, eo magis ad sensationem requirit immutationem physicam siue ex parte suâ, siue ex parte obiecti: sed tactus est imperfectissimus sensus: ergo requirit aliquam maiorem immutationem realem quam cæteri sensus; sed non requireret nisi requireret immutationem realem sui à qualitate sensibili: ergo requirit talem.

Confirmant secunda eandem doctrinam quoad qualitates secundas tangibiles, ex suppositione, quod qualitates primæ tangibiles debeant mutare realiter ut mutant intentionaliter: quia si idem non diceretur etiam de qualitatibus secundis, sensus tactus non esset vnus, sed duplex; nam tactus qui posset mutari intentionaliter absque mutatione reali à qualitatibus secundis, deberet esse distinctus à tactu, qui non posset mutari intentionaliter à qualitatibus primis absque mutatione reali.

81. *Respondetur* negando minorem cum sua probatione, in qua directe petitur principium (quod familiare est his authoribus) distinguitur enim tactus sufficienter ab aliis sensibus per hoc, quod habeat distinctum obiectum, quod ab aliis percipi nequeat, & quod sensatio ipsius sit distincte rationis à sensationibus eorum, ut patet experientia; & sane omnibus nota est manifesta differentia inter tactum & alios sensus, quamvis omnibus non sit notum, quod debeat magis immutari realiter ab obiecto suo, quam alij sensus: ergo differentia illius ab aliis potest aliunde colligi quam ex tali immutatione: & si Deus revelaret quod non possunt sic realiter immuta-

ri, adhuc colligeretur sufficienter esse distinctus ab aliis omnibus sensibus externis. Nec sane colligi potest differentia visus & auditus ex diuersa immutatione reali, quam habent obiecta ipsorum; unde si sonus esset quid permanens, quod non deberet moveri localiter, quemadmodum est color, adhuc distingueretur à visu: sicut etiam distinguerentur inter se, quatenus obiectum visus esset quid successivum & mobile localiter, tam bene quam sonus. Unde hæc differentia quoad immutationem diuersam ex parte obiecti, est omnino impertinens ad distinctionem harum potentialium.

Ad confirmationem responderi potest primo negando minorem: & sane valde difficile est probare quod tactus sit imperfectior quam gustus.

Respondetur secundo negando maiorem; nam quamvis sensus tactus magis petat realiter mutari ab obiecto suo, quam vllus alius sensus, tamen hoc omnino per accidens comperit ipsi, quatenus est sensus & potens sentire suum obiectum, ut sic enim non magis petit mutari realiter, quam sensus visus.

Ad secundam confirmationem nego sequelam cum probatione; quemadmodum enim idem tactus sufficit ad percipiendas qualitates primas cum mutatione reali ad qualitates eiusdem rationis, & ad percipiendas secundas qualitates sine tali mutatione, sed cum mutatione reali ad qualitates distinctæ rationis secundum aduersarios: ita etiam posset sufficere ad percipiendas aliquas qualitates cum mutatione reali aliqua, & alias sine vlla mutatione reali.

CONCLUSIO X.

82. *Datur dolor & delectatio in sensu externo tactus, quæ sunt qualitates particulares, quas percipit tactus sine actione vitali distincta, & quibus medianibus, non percipit aliquod aliud obiectum.*

Prima pars est communis cum Doct. in 3. dist. 15. q. 1. & D. Thoma 1.2. q. 35.

Secunda pars est contra eos qui putant dolorem esse sensationem, seu perceptionem obiecti disconuenientis, voluptatem vero esse perceptionem obiecti conuenientis, & colligitur ex Scoto supra, ubi dicit quod dolor sit coniunctio obiecti disconuenientis cum potentia non formaliter, sed causaliter, quia scilicet ex illa coniunctione, quæ consistit in apprehensione obiecti, sequitur dolor.

Tertia denique pars est conformis Scoto, quatenus dicit voluntatem mere passivæ se habere ad passionem delectationis & tristitiæ, in 3. dist. 15. q. vii. eamque sequitur Auerſa hic expresse dicens eas esse qualitates, quæ seipsas sentiuntur absque aliquo actu, seu sensatione distincta ab illis & potentia.

Probatur prima pars, quia ad sensum ipsum apparet esse dolor & delectatio in carne externa, & præterea appetitus internus non dololet aut delectatur nisi ob aliquod obiectum propositum ipsi ut conueniens aut disconueniens: sed compressio carnis tanta vel tanta non proponitur ipsi ut conueniens aut disconueniens, nisi quatenus cognoscitur illa compressio esse conueniens aut disconueniens carni; nec cognoscitur esse conueniens, aut disconueniens carni, nisi quatenus inferat dolorem aut voluptatem carni: ergo in ipsa carne est delectatio & dolor, & non tantum in appetitu aut potentia vlla interna.

Probatur secunda pars primo, quia idem obiectum potest aliquando placere, & delectare, aliquando displicere, & inferre dolorem: sed si delectatio, & dolor consistere in perceptione obiecti, hoc esset falsum; quod enim est dolor formaliter, semper debet esse dolor, & quod est delectatio formaliter, semper debet esse delectatio: sed perceptio eiusdem obiecti ab eadem potentia, est semper eadem perceptio: ergo non potest esse nunc dolor, nunc delectatio, & consequenter si dolor, & delectatio essent perceptio obiecti, idem obiectum non posset nunc inferre dolorem, nunc voluptatem, seu delectationem.

Probatur secundo, quia dolemus, quando non percipimus aliquid præter ipsum dolorem, ut patet in morbis articularibus, & renalibus, & quando scinditur caro

Datur dolor & delectatio in sensu externo.

peracta scissione remanet dolor, nec apparet illud tum percipi.

83. *Probatur tertia pars*, quod scilicet non sentiantur actu aliquo vitali distincto; quia possunt se ipsis percipi, nec est ulla necessitas multiplicandi duas qualitates ad hoc, quod aliquis doleat. Et præterea actus ille alius, quo sentiremus qualitatem doloris, potius esset dolor, quam obiectum eius, quia illo mediante doleremus formaliter.

Confirmatur, quia per visionem percipimus obiectum, & ipsam visionem, non quod ipsa visio sit reflexa supra se, aut quod habeat se tanquam obiectum, quod videtur; sed quod se ipsa percipiat: ergo illa qualitas doloris potest habere similem rationem.

Obijci: sensus non potest aliquid vitaliter percipere, nisi mediante sensatione, nam ipsamet perceptio est sensatio: ergo illa qualitas vel deberet sentiri per sensationem, & perceptionem distinctam, & sic haberetur intentum, vel deberet esse sensatio; sed non potest esse sensatio: quia omnis sensatio est alicuius obiecti, per dolorem autem, aut delectationem nullum sentimus obiectum: ergo non sunt sensationes.

Respondeo, distinguendo antecedens: mediante sensatione, qua aliquid aliud obiectum percipitur, nego; qua percipitur aliquid aliud obiectum, vel ipsamet sola percipitur, concedo antecedens, & distingo consequens, quoad ultimam partem: deberet esse sensatio, qua aliquid aliud sentiretur, nego: qua ipsamet sentiretur, concedo consequentiam, & nego subsumptum cum sua probatione.

Quartus, ex qua causa proveniat dolor.

Respondeo, quod non solum proveniat ex diuisione continui, ut volunt aliqui, qua dolemus ob vehementem calorem, & frigus, cum nulla pars nostri discontinuatur: nec etiam ex excessu aliquorum supra mensuram debitam, ut putant alij; quia quando dolemus ob incisionem, aut compressionem carnis, non est verisimile tantam alterationem fieri in qualitatibus nostris tam subito, ut fiat talis excessus in illis ultra debitam mensuram; & quamvis fieret talis alteratio, tamen non est verisimile illam esse causam istius doloris; quia posset esse tantus, & maior excessus in qualitatibus illis, quin esset tantus dolor.

Itaque potius dicendum est, quod non proveniat semper ab eadem causa, sed aliquando ex diuisione continui, ut cum scinditur caro; aliquando ex intemperie qualitatum, ut fit in febribus; aliquando ex compressione, aliquando ex aliis causis. Credo tamen quod ipsa diuisione continui non sit causa effectiua eius, sed potius conditio sine qua non, & idem credo de compressione: unde qualitates primæ in aliqua dispositione particulari sunt causæ effectiue ipsius, quæ dispositio particularis non est semper eadem, sed diuersissima.

DISPUT. IV.

De Potentiis internis Sensitiuis.

In hac disputatione claudetur tractatus de Anima, qua sensitiva est. Potentiæ autem, de quibus hic agendum est, sunt, *Sensus communis*, *Phantasia*, seu *Imaginatio*, *Æstimatoria*, *Memorativa*, & *Appetitiva*.

QVÆSTIO I.

An, & quomplex sit sensus internus cognoscitiuus.

Varij
actus in-
terni
quos ha-
bent ani-
malia.

1. **E**xperientia constare videtur, homines & animalia habere varios actus internos cognoscitiuos, qui non producantur à sensibus externis, & consequenter necessario debent provenire à potentia aliqua cognoscitiua interna distincta ab externis; nam *in primis* habent actus, quibus discernunt inter obiecta sensuum externo-

rum, & cognoscunt colores percipi à visu, & sapores à lingua; & potentia quæ potest elicere huiusmodi actus, vocatur *sensus communis*; quia scilicet est communis omnibus obiectis sensuum particularium, quatenus omnia illa percipit.

Secundo, percipimus nos, & bruta res absentes dum sunt absentes, ac etiam destructæ; & si percipiamus illa prout aliquando illa percipimus per sensus externos, potentia qua id facimus, vocatur *Phantasia*: si vero non percipiamus ea sic, sed alio modo, quo nunquam externè nobis proponebantur, ut cum apprehendimus montes aureos ac similia, potentia quæ ea sic proponit, vocatur *Imaginatio*.

Tertio, apparet esse in nobis, & brutis actum, quo percipimus obiecta sub ratione insensata, ut quando apprehenditur sub ratione conuenientia, aut disconuenientia, quæ non oritur ex displicentia aliqua, aut voluptate causata in sensu externo, sicut, verbi gratia, ouis apprehendit lupum, & propterea ab ipso fugit; potentia autem, quæ elicit hunc actum, quatenus illum elicit, seu potest elicere, vocatur *Æstimatoria*.

Quarto, denique experientia patet bruta repetere loca in quibus ante fuerunt, & cognoscere homines ante vi-
fos; & potentia qua id faciunt, vocatur *Memoria*.

2. De his omnibus actibus non est dubium, quin dentur in hominibus & brutis, si excipias duos ultimos; nam qui negant species insensatas, negabunt consequenter actus illos, qui dicuntur provenire ab æstimatoria, & consequenter negabunt dari æstimatoriam. Quid autem in re dicendum sit, patet ex dictis supra de istis speciebus.

Præterea, sunt qui negant brutis actus memoriæ, & *Dottor in 4. d. 45. 3.* utramque partem tenet problematice. Tamen quamvis difficile sit quod bruta cognoscant præterita, ut præterita, aut quod possent cognoscere se habuisse aliquando cognitionem talem ut talem, quod necessarium videtur ad memoriæ proprie dictam; & licet etiam possent omnes actus quos habent, ex quibus colligitur ea habere memoriæ, saluari probabiliter non ponendo memoriæ in ipsis, ut saluat *Dottor supra*. Tamen, ut ipsemet *ibid.* asserit *n. 12.* facilius saluantur ponendo in eis memoriæ.

Hoc ergo supposito, quantum ad existentiam, & numerum potentialium cognitiuarum internarum, duæ restant difficultates examinandæ.

Vna, an ex suppositione quod dentur omnes isti actus; dentur etiam plures potentiæ internæ correspondentes illis realiter distinctæ: an vero una & eadem potentia realiter sufficiat pro omnibus, quæ potentia sortiatur diuersa nomina, quatenus habet virtutem productionis istorum diuersorum actuum. *Secunda* est de organo sensus interni.

CONCLUSIO I.

3. *Quamvis darentur omnes prædicti actus in hominibus & animalibus, non deberet tamen poni in illis, nisi unica potentia interna sensitiva, realiter loquendo.* Hæc est *Alensis* *2. p. quæst. 70. Tartareti 2. de anima, Cavelli quæst. 2. de anima, num. 16.* qui eam magis conformem asserit principiis *Scoti, Suarez, Runij, Hartadi, Arriaga*, contra *D. Thomam 1. part. quæst. 78. art. 4. Combricensis, & Complutensis hic.*

Probat, quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate: nulla autem est necessitas multiplicandi has potentias: una enim & eadem realis potest omnes illos actus elicere, & habere diuersa nomina, secundum quod respicit illos actus.

Confirmatur, quia non magis disconueniunt inter se illi actus quam intellectio & volitio: sed intellectio & volitio proveniunt ab eadem reali potentia, quæ vocatur intellectus, quatenus potest producere intellectionem: & voluntas quatenus potest producere volitionem.

Confirmatur secundo, quia Angelus per unam potentiam cognoscitiuam intelligit obiecta sensuum externorum, eaque inter se distinguit non solum cum sunt præsentia, sed etiam absentia; & præterea potest apprehendere illa prout proponuntur externa, & alio etiam modo,

que